

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa

Markéta Šomjaková

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Markéta Šomjaková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa

Název anglicky

Cross-border Cooperation within Euroregion Nisa

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat a zhodnotit projekty, které byly za programovací období 2014 – 2020 zrealizovány na území Euroregionu Nisa. Část práce je specificky zaměřena na spolupráci mezi městy Liberec a Zittau. Na základě zpracované analýzy budou vytvořeny náměty pro další projekty přeshraniční spolupráce.

Metodika

Z metodologického pohledu bude využito především techniky studia dokumentů odborné povahy a sekundární analýzy dat. Také bude využito primárního sběru dat pomocí polostandardizovaných rozhovorů s klíčovými aktéry konkrétního přeshraničního projektu. Následně bude provedena komparace jejich názorů na přínosy a případné problémy přeshraniční spolupráce v Euroregionu Nisa.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Euroregion, projekt, přeshraniční spolupráce, region, regionální politika, regionální rozvoj

Doporučené zdroje informací

BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D. – UNIVERZITA KARLOVA. *Teorie regionálního rozvoje : nástin, kritika, implikace*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

ESKELINEN, Heikki, et al.: *Competitiveness, Localised Learning and Regional Development: Specialization and Prosperity in Small Open Economies*, Taylor and Francis, 2002. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=169634>.

CHOVANČÍK, M. – DOČKAL, V. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky : růžový obláček a hrana reality*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3751-2.

JEŘÁBEK, M. – DOKOUPIL, J. – HAVLÍČEK, T. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1051-3.

WOKOUN, R. – MATES, P. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.

WOKOUN, R. *Regionální rozvoj : východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

WOKOUN, R. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.

ZICH, F. *Člověk v pohraničí : výzkum přeshraničních vlivů působících na obyvatele pohraničí ČR*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-836-9.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 ZS – PEF (únor 2020)

Vedoucí práce

Ing. Jakub Husák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 21. 11. 2018

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 11. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 11. 2019 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu Ing. Jakobovi Husákovi, Ph.D. za cenné rady a podnětné připomínky. Dále děkuji paní Ing. Stanislavě Mimrové za poskytnutí rozhovoru a dalším osobám, díky kterým tato práce vznikla. V neposlední řadě děkuji mé rodině, která mi byla oporou během studia na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze.

Přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tematikou přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa. V teoretických východiscích jsou přiblíženy pojmy, které dále úzce souvisí s přeshraniční spoluprací. Jedná se o teorie regionálního rozvoje, regiony a jejich význam, vznik přeshraniční spolupráce, regionální politiku či kompletní problematiku euroregionů na území České republiky. Empirická část práce se podrobněji zaměřuje na Euroregion Neisse-Nisa-Nysa – jeho historii, strukturu, geografickou a socio-ekonomickou charakteristiku. Primárním cílem práce je zhodnotit realizované nebo již dokončené projekty za dotační období 2014–2020 mezi česko-německou a česko-polskou stranou Euroregionu Nisa. V návaznosti na tuto analýzu je zpracován námět pro další projekty. Práce se také zaměřuje na konkrétní projekt s názvem ALiZi (spolupráce mezi městy Liberec a Zittau), v rámci kterého vznikly polostandardizované rozhovory s jeho klíčovými aktéry. Na základě rozhovorů je provedena komparace názorů na přínosy a případné problémy projektu.

Klíčová slova: přeshraniční, spolupráce, region, euroregion, Nisa, Liberec, Zittau, projekt, ALiZi, území, partnerství.

Cross-border Cooperation within Euroregion Nisa

Abstract

This diploma thesis deals with cross-border cooperation in the Euroregion Neisse. In the theoretical background, the terms closely related to cross-border cooperation are described. These are theories of regional development, regions and their importance, the emergence of cross-border cooperation, regional policy or the complete issue of Euroregions in the Czech Republic. The empirical part of the work focuses in more detail on the Euroregion Neisse-Nisa-Nysa - its history, structure, geographical and socio-economic characteristics. The primary goal of the thesis is to evaluate the implemented or already completed projects for the grant period 2014–2020 between the Czech-German and Czech-Polish sides of the Euroregion Neisse. In connection with this analysis, the idea for other projects is elaborated. The work also focuses on a specific project called ALiZi (cooperation between the cities of Liberec and Zittau), in which semi-standardized interviews with its key actors were created. Based on the interviews, a comparison of opinions on the benefits and potential problems of the project is made.

Keywords: cross - border, cooperation, region, euroregion, Nisa, Liberec, Zittau, project, ALiZi, territory, partnership.

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Regionální rozvoj	16
3.2 Teorie regionálního rozvoje	17
3.2.1 Ekonomické teorie jako základ teorií regionálního rozvoje	19
3.2.2 Konkrétní teorie regionálního rozvoje	21
3.3 Region	24
3.3.1 Význam regionů.....	26
3.3.2 Hranice regionů.....	27
3.4 Přeshraniční spolupráce	28
3.4.1 Historický vývoj přeshraniční spolupráce	30
3.4.2 Aktéři a motivy zapojení do přeshraniční spolupráce	31
3.5 Regionální politika	31
3.5.1 Vývoj regionální politiky.....	32
3.5.2 Evropská územní spolupráce	36
3.5.2.1 Interreg V-A Česká republika – Polsko.....	39
3.5.2.2 Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika.....	41
3.6 Euroregiony	43
3.6.1 Základní přehled euroregionů v ČR.....	44
3.6.2 Právní postavení euroregionů	45
3.6.3 Fungování euroregionů	45
3.6.4 Organizační struktura euroregionů	46
3.6.5 Finanční zdroje	46
3.6.6 Velikost euroregionů.....	46
4 Empirická část.....	48
4.1 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa.....	48
4.1.1 Historie.....	48
4.1.2 Členové	49
4.1.3 Struktura.....	51
4.1.4 Vymezení území a geografická charakteristika	52
4.1.5 Socioekonomická charakteristika	54
4.1.6 Strategie rozvoje Euroregionu Nisa.....	58

4.2	Analýza projektů	59
4.2.1	Česko-německá spolupráce na území ERN	60
4.2.2	Česko-polská spolupráce na území ERN	63
4.2.3	Porovnání česko-německé a česko-polské spolupráce	66
4.3	Projekt ALiZi	69
4.3.1	Představení projektu	69
4.3.2	Hodnocení projektu z pohledu účastníků výměnné stáže	74
5	Souhrnné zhodnocení projektů přeshraniční spolupráce	77
6	Závěr.....	80
7	Seznam použitých zdrojů	83
8	Přílohy	90

Seznam grafů

Graf 1: Rozdělení finančních prostředků pro ČR v programovém období 2014–2020 v mil. EUR	36
Graf 2: Vývoj počtu euroregionů v ČR v letech 1991-2002.....	45
Graf 3: Obyvatelstvo dle věkových skupin v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa k 31. 12. 2017.....	55
Graf 4: Počet osob bez práce dle věkových kategorií v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa k 31. 12. 2017.....	56
Graf 5: Zaměstnaní (v tis.) dle ekonomické činnosti v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa v roce 2017 vč. procentuálního podílu.....	57
Graf 6: Podíl projektů (v %) v jednotlivých prioritních osách mezi česko-německou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020	61
Graf 7: Podíl projektů (v %) v jednotlivých prioritních osách mezi česko-polskou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020	64
Graf 8: Tematické zaměření projektů mezi CZ-DE a CZ-PL k říjnu 2019 za období 2014–2020.....	66
Graf 9: Porovnání celkových způsobilých výdajů CZ-DE a CZ-PL projektů v €.....	68

Seznam obrázků

Obrázek 1: Dotační území programu Interreg V-A Česká republika – Polsko	41
Obrázek 2: Dotační území v programu spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika	43
Obrázek 3: Mapa Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.....	53

Seznam tabulek

Tabulka 1: Hlavní vývojové etapy teorií regionálního rozvoje a regionální politiky.....	19
Tabulka 2: Velikost euroregionů dle jednotlivých kritérií na území ČR.....	47
Tabulka 3: Průměrné hrubé měsíční mzdy v okresech Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa v roce 2017.....	58

Tabulka 4: Seznam velkých projektů mezi českou a německou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020.....	63
Tabulka 5: Seznam velkých projektů mezi českou a polskou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020.....	66

Seznam použitých zkratk

CZ-DE	česko-německý
CZ-PL	česko-polský
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
ESI	Evropské strukturální a investiční fondy
ERN	Euroregion Nisa
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
ESÚS	Evropské seskupení pro územní spolupráci
FMP	Fond malých projektů
MSP	Malé a střední podniky

1 Úvod

Již v roce 1989 byl Jednotným evropským aktem definován cíl Evropského společenství snižovat rozdíly mezi různými regiony a snažit se odstranit zaostalost znevýhodněných regionů. Tento cíl tvoří základ dnešní politiky soudržnosti, která je strategií Evropské unie (EU) a má za úkol zajistit celkový harmonický rozvoj všech regionů členských států.¹ Proto přeshraniční spolupráce hraje důležitou roli a patří k významným nástrojům evropské integrace. Po vstupu jednotlivých států do EU a následně do Schengenského prostoru došlo k zpřístupnění nejen zboží z jiných zemí, ale hlavně k možnosti volného pohybu bez hraničních kontrol. Díky této skutečnosti mohou obyvatelé cestovat k přeshraničním sousedům nejen za kulturou, poznáváním a zábavě, ale také kvůli práci či studiu. Ačkoliv by mohla být blízká vzdálenost dvou regionů z odlišných států velkou příležitostí, často jsou regiony v krajních oblastech států zaostalé a nízko osídlené. Důležitou roli v EU proto hrají euroregiony, prostřednictvím kterých dochází k přeshraniční spolupráci, pomocí které jsou eliminovány důsledky vyplývající z periferní oblasti příhraničních regionů.²

Tato diplomová práce se konkrétně zabývá spoluprací na území Euroregionu Nisa, který nejenže vznikl jako první v České republice, ale také se jedná o přeshraniční spolupráci hned tří států – ČR, Německa a Polska. Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol – teoretická a empirická část. V teoretické části jsou představeny teorie regionálního rozvoje, které souvisejí s dynamickou proměnou globálního prostředí a tvoří tak podklad i pro přeshraniční spolupráci. Teoretický základ dále tvoří definice pojmů region, přeshraniční spolupráce, vývoj regionální politiky a komplexně je přiblížena typologie euroregionů na českém území. Empirická část se konkrétně zaměřuje na Euroregion Nisa (ERN). V rámci této kapitoly je Euroregion nejen podrobně představen, ale je zde také provedena analýza realizovaných nebo již dokončených projektů mezi česko-německou a česko-polskou stranou ERN za období 2014–2020. Následně se práce zaměřuje na konkrétní projekt s názvem ALiZi, který má za cíl zlepšit strategickou spolupráci mezi městy Liberec a Zittau. Mimo představení projektu jsou podkapitole vyhodnoceny polostandardizované rozhovory s klíčovými

¹ 10 otázek o politice soudržnosti. *Evropská komise* [online].

² Euroregiony. *BusinessInfo.cz* [online].

aktéry projektu, které se týkají přínosnosti projektu ALiZi. V souhrnném zhodnocení projektů přeshraniční spolupráce jsou v návaznosti na analýzu projektů a socioekonomickou analýzu vytvořeny náměty pro další projekty přeshraniční spolupráce.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Primárním cílem práce je analyzovat projekty, které jsou realizovány nebo již byly dokončeny mezi česko-německou a česko-polskou stranou Euroregionu Nisa za aktuální dotační období 2014–2020. Na základě této analýzy jsou vytvořeny náměty pro další projekty přeshraničního charakteru. Specifickým cílem je představení pojmů a teorií, které úzce souvisejí s přeshraniční spoluprací a tvoří tak její teoretický základ. Dále má práce za cíl přiblížit problematiku Euroregionu Nisa prostřednictvím teoretických poznatků a socioekonomické analýzy.

Sekundárním cílem je zhodnocení konkrétního projektu s názvem ALiZi, který se zaměřuje na strategickou spolupráci mezi městy Liberec a Zittau. V návaznosti na tento projekt jsou provedeny rozhovory s klíčovými aktéry projektu, které jsou použity k evaluaci přínosu projektu.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí: „Teoretická východiska“ a „Empirická část“. V části teoretických východiscích je použita technika studie odborných dokumentů, jejichž souhrn je uveden v seznamu použité literatury.

V empirické části se práce zaměřuje na analýzu Euroregionu Nisa – základní informace, geografické vymezení, socio-ekonomické ukazatele a také na historii vzniku euroregionu. Informace jsou získány prostřednictvím sekundární analýzy dat z Českého statistického úřadu a oficiálních stránek Euroregionu Nisa. Hlavním cílem empirické části je zhodnotit projekty, které jsou realizovány nebo již dokončeny na území Euroregionu v dotačním období 2014–2020. Data pro tuto analýzu jsou získána taktéž prostřednictvím sekundární analýzy dat z oficiálních stránek přeshraničních programů Interreg V-A – Česká republika – Polsko a Program spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020. Specifická část práce se dále věnuje konkrétnímu projektu ALiZi, který se zaměřuje na strategickou spolupráci dvou měst, Liberce a Zittau (Německo). Základní informace o projektu jsou čerpány z oficiálních stránek Statutárního města Liberce a další informace jsou doplněny manažerkou projektu ALiZi

za českou stranu. Kromě představení projektu jsou v této kapitole vyhodnoceny přínosy a problémy projektu, získané primární sběrem dat pomocí polostandardizovaných rozhovorů s klíčovými aktéry projektu.

3 Teoretická východiska

V první části diplomové práce, nazvané „teoretická východiska“, jsou obsaženy základní definice pojmů, které pomůžou k lepšímu pochopení vlastní části práce. Tato část se zaměřuje na pojmy jako region, regionální rozvoj, hranice, problematika přeshraniční spolupráce či regionální politika. Závěr této části se věnuje euroregionům v České republice.

3.1 Regionální rozvoj

Problematika rozvoje regionů, sídel a venkova se týká každodenního života všech obyvatel a řeší se jak na místní, tak na národní úrovni. Díky regionálnímu rozvoji jsou zlepšovány podmínky pro kvalitní život v daném regionu a také dochází k vyrovnávání regionálních nerovností. Jelikož v případě nezabezpečení kvalitních podmínek pro život obyvatel daného regionu dochází k problémům, které mohou mít vliv na správné fungování jednotlivých systémů (sociálních, environmentálních, a ekonomických).³

Regionálním rozvojem se rozumí využití potenciálu dané vymezené oblasti, který směřuje ke zkvalitnění a zlepšení současného stavu přírodních zdrojů (např. kvalita vody, půdy, stav ovzduší či množství nerostných surovin). Díky regionálnímu rozvoji dochází k rozvoji zaměstnanosti, růstu průměrných mezd, zlepšení infrastruktury a celkově ke zkvalitnění vybavenosti města.⁴ Jedná se o soubor procesů probíhajících uvnitř regionů, které zasahují do ekonomických, environmentálních, sociálních a jiných oblastí a ovlivňují prostředí globalizovaného světa.⁵ Obecně je rozvoj definován jako „proces pozitivních změn“, zejména se jedná o zlepšení kvalitativních (intenzivní rozvoj) charakteristik daného regionu – což jsou hlavně přírodní a sociálně-ekonomické oblasti, ale i kvantitativní charakteristiky (extenzivní rozvoj). Představa o konkrétním

³ HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A., *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. 2013, s. 101.

⁴ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., a kol. *Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. 2008, s. 11.

⁵ KRAFTOVÁ, I., MAŠTÁLKA, M., MATĚJA, Z., SVOBODA, O., ZDRAŽIL, P., *Bezpečný rozvoj regionu: základní koncept*. 2016, s. 12.

rozvoji úzce souvisí s vnímáním jednotlivých aktérů (obyvatelé, politici, podnikatelé, úředníci aj.), proto se odvíjí od jejich hodnotové orientace.⁶

Regionální rozvoj vzniká kvůli existujícím disparitám. Ačkoliv jsou nerovnosti mezi regiony žádoucí, protože jsou podnětem pro společenský vývoj, příliš velké rozdíly mají negativní jev. Pokud se v daném regionu vyskytují výrazné disparity v ekonomických, sociálních, demografických a jiných oblastech v porovnání s ostatními regiony, má to dopad nejen na konkrétní region, ale i na celý stát (případně i na nadnárodních celky, kterých je stát součástí). Vzhledem k velikosti nerovností mezi jednotlivými skupinami obyvatel a regiony existují různé politiky, které jsou vykonávány prostřednictvím vlád. Jedná se např. o systém sociálního zabezpečení, daňový systém, ale v případě regionálního rozvoje se jedná o regionální politiku, prostřednictvím které se vlády snaží snížit regionální disparity.⁷ Více o regionální politice pojednává kapitola 3.5.

3.2 Teorie regionálního rozvoje

Vzhledem ke stoupajícímu zájmu o regionální rozvoj v České republice je důležité se zabývat teoriemi regionálního rozvoje. Díky teoriím regionálního rozvoje jsou představeny systémy, které vysvětlují působení základních faktorů, mechanismů, subjektů a dalších spojitostí regionálního rozvoje. Tyto teorie vznikaly několik desítek let a prošly tak několika fázemi. Během vývoje vzniklo hned několik teorií, jež jsou rozděleny do několika skupin, tradičně však bývají rozdělovány do dvou základních – konvergenční a divergenční teorie. Konvergenční teorie neboli teorie regionální rovnováhy předpokládají, že snaha ke snižování rozdílů mezi regiony je přirozenou základní tendencí regionálního rozvoje. Přesněji řečeno, že základním směrem regionálního rozvoje je snižování a vyrovnávání rozdílů mezi regiony. Naopak divergenční teorie (teorie regionální nerovnováhy) považují zvyšování regionálních rozdílů jako základní tendenci regionálního rozvoje. Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma skupinami je význam, který kladou na diferenční a nivelizační mechanismy.⁸

⁶ Regionální rozvoj. *Metodická podpora regionálního rozvoje* [online].

⁷ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., Teorie regionálního rozvoje. 2011, s. 17-18.

⁸ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj, Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. 2008, s. 221.

Jednotlivé teorie se mezi sebou liší hned několika prvky. Mohou mít odlišnou povahu dichotomie nebo prezentují volbu mezi více možnostmi. Tato volba ale nemusí být výlučná, často má charakter preferenčního pohledu. Další možností rozdělení teorií regionálního rozvoje je za použití metodologického přístupu. Nejvíce se prosadily následující metodologické směry: strukturalismus (např. regulační teorie), pozitivismus (např. lokalizační teorie), kritický realismus (např. teorie prostorových děleb práce) a další. Teorie regionálního rozvoje se mohou dělit také podle ekonomického směru, který je nejvíce ovlivňoval. Takto se teorie dělí na neoklasické, keynesiánské, neomarxistické, neoliberální a institucionální.⁹

Nejdůležitější etapy vývoje teorií regionálního rozvoje a regionální politiky jsou uvedeny v tabulce 1.

⁹ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. 2008, s. 221-222.

Tabulka 1: Hlavní vývojové etapy teorií regionálního rozvoje a regionální politiky

Obecný přístup	Převažující teorie regionálního rozvoje	Regionální politika
Neoklasický (1920-1940)	Teorie regionální rovnováhy	Hlavním nástrojem jsou používány prostředky, které zvyšují mobilitu pracovních sil.
Keynesiánský (1950-1975)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie pólu růstu, teorie kumulativních příčin)	Nástroje, které podporují přísun investic jak z veřejného, tak soukromého sektoru do problémových regionů; tzv. „práce za dělníky“
Neomarxistický (1970-1985)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie nerovné směny)	Neomarxisté nedefinovali návrhy na opatření (v zemích socialistického režimu byla regionální politika účinná, avšak došlo ke ztrátě ekonomické výkonnosti).
Neoliberální (1975-)	Teorie regionální rovnováhy i nerovnováhy (např. nová teorie růstu)	Podpora malých a středních podniků (MSP), podpora „lokální iniciativy“, decentralizace kompetencí.
Institucionální (1980-)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie učících se regionů, teorie průmyslového okrsku)	Podpora MSP, spolupráce a inovace, networking.

Zdroj: BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011; vlastní zpracování.

3.2.1 Ekonomické teorie jako základ teorií regionálního rozvoje

Často jsou ekonomické teorie inspirací pro teorie regionálního rozvoje (nebo z nich přímo vycházejí), proto je nezbytné jejich správné pochopení. V některých případech jsou teorie regionálního rozvoje pouze upravenou verzí těch ekonomických. V elementárním rozsahu bude proto definováno pět základních ekonomických teorií: neoklasická teorie, keynesiánská ekonomie, neomarxismus, neoliberální ekonomie a institucionální ekonomie.

Jako první je představena neoklasická teorie, jež je zaměřena na analýzu chování firem a jednotlivců na trhu a byla vybudována na základech mikroekonomie. Zakladateli této teorie jsou považováni Léon Walras (1834–1910) a Alfred Marshall (1842–1924).¹⁰ Obecným znakem je předpoklad racionálního chování subjektů, které se podílejí na tržních transakcích, a dále jsou splněny podmínky dokonalé informovanosti a soutěže, což spolu s dokonalou informovaností aktérů vede k tržní rovnováze. Neoklasická teorie však nepředpokládala existenci regionálních problémů. Např. stálá nezaměstnanost je vysvětlena tím, že se kapitál nebo pracovní síly nepřizpůsobily tržním principům. Časem se však neoklasická teorie stala základem hospodářsko-politické praxe v několika vyspělých státech.¹¹

Naproti tomu keynesiánská teorie je charakterizována menší mírou všeobecnosti a zároveň zde neexistuje předpoklad univerzálních pravidel o rovnováze trhu či maximalizačním úsilí subjektů. Cílem této teorie je reformovat a řídit ekonomiku tak, aby nedocházelo k nezaměstnanosti a chudobě. Proto keynesiánská ekonomie zasahuje kvalifikovaně do ekonomických procesů, aby se tyto společenské problémy řešily. Obliba této teorie vzrostla v poválečném období, konkrétně v 50. a 60. letech 20. století jako reakce na hospodářskou krizi, která byla ve 30. letech. Analýzy makroekonomických veličin (míra zaměstnanosti, úrokové sazby, objem produkce aj.) jsou základem keynesiánské ekonomie a na rozdíl od neoklasické teorie se počítá s větší mírou nejistoty. Proto keynesiánská teorie lépe vystihuje realitu neboli skutečně probíhající procesy.¹² Keynesiánství bylo pojmenováno po profesoru Cambridgeské univerzity, Johnu Maynardu Keynesovi (1883-1946).¹³

Reakcí na některé problémy, které byly způsobeny keynesiánskou politikou, se dostal v 70. letech 20. století do popředí neomarxismus. Hlavní rysem neomarxismu je snaha o reformu již existujících ekonomických institucí a struktur. Řešit a zabývat se ekonomickými otázkami společně, tedy řešit je jako součást obecnější teorie fungování celé společnosti, je dalším znakem. Ekonomická základna je považována jako základ každé společnosti, od které se mají druhotně odvíjet další charakteristiky společnosti

¹⁰ HOLMAN, R., a kol., *Dějiny ekonomického myšlení*. 2001, s. 213.

¹¹ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011, s. 46-47.

¹² Tamtéž, s. 51.

¹³ HOLMAN, R., a kol., *Dějiny ekonomického myšlení*. 2001, s. 356.

(vzorce chování, formální a neformální instituce, etika aj.). Velký důraz je kladen na historické analýzy, makroekonomické otázky a na proměny hospodářských a společenských systémů. Z hlediska teorie regionálního rozvoje neomarxisté tvrdí, že rovnoměrnější rozdělení bohatství a sociální spravedlnost je možné pouze po radikální politické změně.¹⁴

Dalším přístupem je neoliberální ekonomie, která je charakteristická metodologickým individualismem. V důsledku ekonomické krize v 70. letech 20. století došlo ke znovuobjevení samoregulační schopnosti trhu. Vzhledem k doplnění makroekonomické teorie, bývají neoliberální směry označovány za makroekonomické rozvedení neoklasické teorie. Neoliberální přístupy obsahují několik dalších teorií, jako např. monetarismus, teorii racionálních očekávání, teorie veřejné volby a další.

Poslední pojetí je institucionální ekonomie. Tento přístup, na rozdíl od předchozích teorií, nedosáhl velkého politického uplatnění. Institucionální teorie je často opomíjena a zároveň někdy označována i za nedostatečně vědecký směr. Za slabinu institucionální teorie je považována skutečnost, že díky metodologickému založení a uznání limitované predikce, není schopna poskytovat jednoznačná politická doporučení, proto je z hlediska politické praxe nedostatečně normativní. Na straně druhé je nutno zmínit, že v regionálním rozvoji jsou v současné době nejrozšířenější. Tomuto přístupu se taktéž daří lépe s ekonomickou sociologií a sociální geografii.¹⁵

3.2.2 Konkrétní teorie regionálního rozvoje

Pro přípravu regionálních strategií a politiky je důležitá znalost teorií regionálního rozvoje. Těchto teorií existuje velké množství a vycházejí z ekonomických směrů, které byly výše definovány. Prvním přístupem jsou neoklasické a neoliberální teorie regionálního rozvoje, z kterých vycházejí další konkrétní teorie, např. jednosektorový model, dvousektorový model, lokalizační teorie aj. Druhým přístupem je teorie skupiny jádro-periferie, která vychází z keynesiánského období. Do tohoto období spadají např. teorie exportní základny, teorie růstových pólů nebo teorie kumulativních příčin. Jiným druhem jsou strukturalistické přístupy, do kterých se řadí teorie závislosti, teorie

¹⁴ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011, s. 52-54.

¹⁵ Tamtéž, s. 60-62.

nerovné směny či teorie mezoekonomiky. Dalším přístupem je přístup kritickorealistický, který obsahuje např. teorie prostorových děleb práce. Posledním směrem je směr institucionální. V tomto směru jsou uváděny mimo jiné teorie výrobních okrsků a teorie flexibilní specializace či teorie učících se regionů. Vzhledem k obsahu empirické části práce jsou následně podrobněji popsány teorie skupiny jádro-periferie vycházející z keynesiánského období.

V keynesiánském období byla existence tržní nerovnováhy a velikost poptávky po zboží z daného regionu v ostatních oblastech považována za hnací motor regionálního rozvoje. Proto jsou teorie z tohoto období zařazeny do skupiny jádro-periferie. Ačkoliv J. M. Keynes se nijak zvlášť nezabýval regionálními problémy, i tak se jeho teorie stala základem pro regionální výzkumy a teorie regionálního rozvoje. Nejvýznamnějším přínosem J. M. Keynesa bylo zavedení tzv. multiplikátoru, který je založen na znalosti, že každý výdaj je zároveň příjmem někoho jiného a dále, že s rostoucími příjmy se zvyšuje spotřeba.¹⁶ V teorii skupiny jádro-periferie jsou definovány následující teorie:

- Teorie exportní základny
- Harrodův-Domarův růstový model
- Teorie růstových pólů
- Teorie kumulativních příčin
- Teorie nerovnoměrného rozvoje
- Teorie polarizovaného rozvoje

Teorie spadající do skupiny jádro-periferie mají hned několik společných znaků. V první řadě pokládají regionální růst za nerovnovážný proces, dále pro ekonomický růst rozlišují význam různých odvětví a v neposlední řadě upozorňují na roli poptávky pro stimulaci růstu (v návaznosti na keynesiánství). Z těchto uvedených teorií typově nejlépe odpovídá jako teoretický základ pro empirickou část práce (zabývá se přeshraniční spoluprací měst Liberce a Zittau) teorie nerovnoměrného rozvoje, protože se zaměřuje na periferiální, zaostalost a vysídlení regionů, jež odpovídá charakteru příhraničních oblastech Euroregionu Nisa.

¹⁶ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj: (výchozí podmínky regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. 2008, s. 237.

Teorie nerovnoměrného rozvoje byla vytvořena Albertem Hirschmanem (1958), který pracoval jako ekonom v Latinské Americe a následně z této zkušenosti čerpal při psaní své teorie. Za hlavní přínos jeho práce je považován úsek, který se věnuje mechanismům šíření ekonomického růstu jak na mezistátní, tak i na meziregionální úrovni. Teorie nerovnoměrného rozvoje obsahuje několik implikací pro rozvojové země, mají však důležitý význam i pro rozvoj zaostalých regionů. Dle jeho názoru je úkolem rozvojové strategie nalézt skryté nebo špatně využívané zdroje a mechanismy k jejich využívání, aby došlo k rozvoji daného území. Zdroj je v tomto případě rozdělen do dvou skupin – zda při jeho používání dochází buď k jeho vyčerpání (např. nerostné suroviny) nebo k jeho rozvíjení / rozmnožování (např. kapitál nebo lidské zdroje). Ačkoliv zdrojů z druhé skupiny je na počátku nejméně, mají největší růstový potenciál. Zároveň Hirschman poukazuje na potřebu mobilizace již existujících zdrojů a také nalezení brokera, který skryté zdroje propojí. Za brokera je v tomto případě považována touha po ekonomickém růstu a pochopení cesty, která k němu vede.¹⁷

Co se týče roli státu v ekonomice, tak teorie je proti nadměrné centralizaci rozhodování o investicích a intervencím státu s cílem snížit nerovnováhu. Naopak autor teorie se zastává názoru, že existence nerovnováhy a disproporcí je nezbytně nutné pro udržení ekonomiky v pohybu.¹⁸

Nejdůležitější úsek Hirschmanovy práce z hlediska teorií regionálního rozvoje je ta část, která se věnuje mechanismům šíření růstu na meziregionální a mezistátní úrovni. Dle autora nedochází k růstu všude ve stejný čas, avšak pokud k růstu dojde, dají se do pohybu síly způsobující prostorovou koncentraci růstu do oblastí kolem původního centra. Proto v zemi, která má docílit vyšší ekonomické úrovně, musí být zpočátku rozvinuta regionální centra, které jsou potřebnou podmínkou pro samotný růst. Nejznámější jeho analýzou je analýza mechanismů založená na modelu vztahů dvou regionů, které jsou označovány jako sever (vyspělý region) a jih (zaostalý). Regiony byly takto pojmenovány v návaznosti na skutečnost, že ve většině vyspělých zemích severní polokoule je severní oblast vyspělejší než jižní. V situaci, kdy se rozvíjí region sever, dochází zároveň k pozitivním, ale i negativním důsledkům pro region jih.

¹⁷ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011, s. 108.

¹⁸ Tamtéž, s. 109.

Značným pozitivním mechanismem je považováno působení severu na rozvoj zaostalého jižního regionu, např. nákup zboží severním regionem, které bylo vyprodukováno na jihu. Účinnost mechanismů bude o to větší, pokud se budou obě ekonomiky regionů vzájemně doplňovat. Zároveň existuje i několik negativních mechanismů, mezi nejčastější je považována migrace obyvatel z jihu na sever. Dochází k situaci, kdy klíčoví lidé (technici, manažeři, ale i mladí lidé) odcházejí na sever za lepším odměňováním aj. Dopad těchto pracovníků ale nemusí mít pouze na jižní regionu, ale i na celý stát.¹⁹

Ačkoliv se negativní mechanismy vyskytují, autor je přesvědčen, že po jisté době dojde nadvládě pozitivních mechanismů, protože rozvoj jihu je zároveň v zájmu severu. Může ale nastat situace, kdy přesto negativní mechanismy jsou silnější než ty pozitivní. Z toho důvodu Hirschman definoval optimální institucionální strukturu pro rozvoj pro zintenzivnění pozitivních mechanismů a zároveň snižování působení negativních mechanismů, a to jak na regionální, tak i na mezinárodní úrovni. Výsledkem této struktury a jejich opatření by měla být podpora dělby práce mezi severem a jihem a zároveň podpořit konkurenceschopnost jihu. Z hlediska mezinárodní úrovně je doporučeno zachovat bariéry pro působení negativních mechanismů (např. překážky pro mezinárodní migraci a odliv kapitálu) a udržet samostatnou zahraničně-obchodní a monetární politiku.²⁰

3.3 Region

I když je pojem region používán často a dlouhodobě, neexistuje jednotná, všeobecně přijatelná definice, na které by se odborníci shodli. Region se dá ale chápat jako „komplex vznikající regionální diferenciací krajinné sféry“.²¹ Taktéž neexistuje pouze jedna možná typologie regionů, většinou jsou ale zohledněna tři hlavní hlediska

¹⁹ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011, s. 109-111.

²⁰ Tamtéž, s. 112-114.

²¹ WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 84.

a to: území, velikost a věcný obsah.²² Německý geograf H. H. Blotevogel vymezil rozdělení regionů, které patří mezi běžně používané. Jedná se o:²³

- **Reálné regiony** – tyto regiony je možné konstruovat na základě teorie, ze které vycházejí nebo na základě účelu, ke kterému by měly sloužit. Reálné regiony se dále dělí na jednoznačně lokalizovatelné (různé přírodní jednotky, povodí řek aj.) a funkční regiony (např. městský region, krajina, oblast trhu práce aj.).
- **Regiony vymezené lidskými aktivitami a činnostmi** – vznikají každodenním chováním aktérů (individuů nebo kolektivu), např. území dobrovolných svazků měst a obcí.
- **Regiony, jež jsou jako regiony vnímány nebo se s nimi aktéři identifikují** – příklad tohoto typu se uvádějí regiony osobní či společenské identity nebo regiony jako oblast působnosti politického jednání. Tyto regiony vznikají prostřednictvím společenské komunikace.

Tradičně se v regionálních vědách také rozlišují deskriptivní a normativní regiony. Normativní regiony vznikají na základě legislativy či exekutivy politickým rozhodnutím. Patří sem regiony se soustředěnou podporou státu, které jsou určeny na základě společných strukturálních problémů a administrativně-správní jednotky.²⁴

Deskriptivní regiony se stanovují podle situační analýzy a rozlišují se dva typy: homogenní a heterogenní. Homogenní region se vymezuje stejnorodostí reprezentativních jevů, která však není absolutní, ale vždy se projevují určité odlišnosti. Tyto regiony se častěji používají ve fyzické geografii (např. klimatické regiony). Jednou z charakteristik homogenních regionů je vzájemná propojenost základních prostorových jednotek různé velikosti a zároveň jejich vzájemná vázanost. V homogenních regionech

²² KAŠPAROVÁ L., PŮČEK M., *Kohezní politika: Osídlení v České republice*. 2009, s. 41.

²³ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. 2008, s. 282.

²⁴ Tamtéž, s. 283.

je vždy jasně určena hranice, proto je zřejmé, kde daná kritéria platí, např. administrativní regiony.²⁵

Naopak, heterogenní regiony jsou vymezeny na základě funkcí, které objasňují důvod jejich existence. Jako středisko komunikace celého regionu je brána existence jádra (nodus), které je základem heterogenních regionů. Kritériem vymezení těchto regionů je síla vazeb mezi územními jednotkami (primárně mezi jádrem a zázemím), proto jsou tyto regiony často označovány jako nodální. Nodální regiony jsou vnitřně heterogenní, mají oproti homogenním regionům výraznou vnitřní prostorovou strukturu. Příkladem jsou spádové oblasti při dojíždění do škol, za prací aj.²⁶

3.3.1 Význam regionů

V minulosti se pojem region používal převážně v geografii. Od 70. let 20. století je však možné se v Evropě setkat se současným vymezením regionů jako územních správních jednotek.²⁷ Regiony jsou v dnešní době považovány za objekt zájmu několika vědních disciplín a v procesu evropské integrace získávají regiony stále více na významu. Vzhledem k rostoucímu významu regionů se také posunuje vědecký zájem od hledání měřítek pro klasifikaci a typologizaci regionů k procesům institucionalizace a politického řízení regionů. Existuje pět dimenzí růstu významu regionů:²⁸

- **Politická dimenze** – z hlediska politické dimenze je možné regiony vnímat na politicko-administrativní úrovni (konkurenční vztahy a vzájemné spolupráce mezi městy a obcemi) a substátní (subnárodní) úrovni. V oblasti EU je subnárodní rovina brána za vhodnou politickou rovinu, na které by se měly řešit regionální problémy a zároveň by měla být posilována konkurenceschopnost a udržitelnost rozvoje. Tím, že jsou regiony méně institucionalizované zákony a ústavou než kraje (územně samosprávné celky), je mnohem jednodušší integrovat různé řídicí mechanismy.

²⁵ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj: (výchozí místa regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. 2008, s. 283.

²⁶ Mendelova univerzita v Brně [online].

²⁷ Regiony mají stále větší význam. *Moderní obec* [online].

²⁸ WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol., *Regionální rozvoj*. 2008, s. 284-286.

- **Ekonomická dimenze** – v důsledku globalizace ekonomiky a internacionalizace roste také význam regionů. Zvětšuje se strategický význam (obzvláště z pohledu mezinárodních firem), také se zvyšuje význam regionálního kreativního a inovativního prostředí, čímž se zvyšuje inovační schopnost firem, která vede k vytvoření regionálních inovačních systémů. V neposlední řadě si stále více, oproti jednotlivým městům, konkurují v rámci světové konkurence městské regiony.
- **Sociálně-kulturní dimenze** – vzhledem k rostoucímu regionalismu občané nenaplňují své životní potřeby pouze v místě svých bydlišť, ale stále častěji v celých regionech.
- **Ekologická dimenze** – dříve pouze státem uskutečňována politika životního prostředí se zaměřovala primárně na globální ekologické problémy. Regionální systémy územní stability a regionální strategie trvale udržitelného rozvoje tak stále více získávají na významu.
- **Strategická dimenze** – strategická neboli plánovací dimenze je pro regionální úroveň stále důležitější. Jelikož řadu problémů není možné řešit na místní úrovni, je meziobecní, tj. regionální spolupráce nezbytná. Jedná se hlavně o záležitosti týkající se např. odpadového hospodářství nebo systému hromadné dopravy, které tak mohou být efektivně řešeny na regionální úrovni.

3.3.2 Hranice regionů

Hranice je možné definovat jako prostor nebo linii, které vymezují území s odlišnými společenskými činnostmi. Např. vymezení politické hranice směřuje k určení státu a znamená přesně určené meze uplatnění práva státu na suverenitu.²⁹ Vzhledem k tématu této práce bude použita definice státní hranice, což je konvenčně stanovená linie v terénu i na mapách, oddělující území jednoho státu od státu jiného nebo od oblasti, která nepodléhá žádné moci suverénního státu.³⁰ Státní hranice je v geografii chápána jako linie, která odděluje státní útvary, a tedy jako tzv. politická

²⁹ WILAM, P. *Podpora přeshraniční spolupráce v Evropské unii a v asociovaných zemích*. 2004, s. 6.

³⁰ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 47.

hranice. Existují ale i další významy pojmu hranice, které závisí na charakteru konkrétní společenské aktivity. Jedná se například o hranice náboženské, sociální, kulturní či jazykové.³¹

Hranice mají své funkce. Mezi základních deset patří: politicko-právní funkce (přesně vymezuje určité území, má významnou politickou hodnotu), historická funkce (znázorňuje změny během historického vývoje), kulturní funkce (založena na identitě občanů, která je spojena s tradicemi, zvyky a jazyky v daném státě), celně hospodárná (zabezpečuje průmysl, zemědělství a služby v daném státě), ideologická, zdravotní, strategická, kontaktní a tlumící funkce.³² Ačkoliv všechny tyto funkce mají význam a vzájemně se doplňují, v dnešním světě globalizace a integrace jejich úloha klesá.

Základními typy hranic jsou přírodní a umělé. Přírodní hranice jsou charakteristické tím, že jsou tvořeny přírodními prvky v krajině, jako jsou vodní toky nebo reliéf. Naopak pro stanovení umělých hranic jsou používány kulturní prvky, historická hlediska či geometrické a astronomické přístupy.³³

3.4 Přeshraniční spolupráce

Zlepšení životních podmínek a překonávání problémů hraničních oblastí, které s jejich polohou souvisí, pomáhá zmírňovat přeshraniční spolupráce. Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů (též Madridská konvence) je jediný legislativně platný dokument, který se na přeshraniční spolupráci zaměřuje. Definice přeshraniční spolupráce je definována jako „*souhrn všech administrativních, technických, ekonomických, sociálních a kulturních opatření, které směřují k upevnění a rozvíjení sousedských vztahů mezi oblastmi po obou stranách hranice, obdobně jako k uzavření příslušných smluv k řešení problémů, které v těchto regionech existují, respektive mohou vzniknout*“.³⁴ Díky přijetím Charty a založením Pracovního společenství evropských hraničních regionů mohla být přeshraniční spolupráce regionů řešena jako

³¹ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 48.

³² WAACK, CH., GARSZTECKI, S., SCHERM a kol. *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě.* 2012, s. 221.

³³ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 48.

³⁴ Tamtéž, s. 78.

společné evropské téma.³⁵ Přeshraniční spolupráce ve zjednodušeném pojetí je spolupráce regionů, obcí, institucí a obyvatel v příhraničních regionech dvou a více států. Tato spolupráce má dopad na obě strany a má rozsah přes hranice států.³⁶

Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů obsahuje celkem sedm zásad, jejichž obsahem je:³⁷

1. **překonání historických jizev** (pomocí poklesu významu správních hranic a odstraněním nedůvěry);
2. **odstranění překážek a nerovnováhy v ekonomice** (zejména mezi centrálními a okrajovými regiony zlepšením výměny zboží a posílením infrastruktury);
3. **sjednocení evropské politiky prostorového uspořádání** k zajištění rozvojových předpokladů pro rovnocenné životní podmínky;
4. **posílení spolupráce a účinnosti evropských institucí** vzájemným odsouhlasením evropských a národních rozhodnutí;
5. **hraniční a přeshraniční regiony**, které působí jako motor regionálního rozvoje a mají plnohodnotný význam pro Evropskou unii;
6. **zásada rovnocenného postavení**;
7. **řešení otázek jednotnou legislativou**.

Dle Evropské charty hraničních a přeshraničních regionů, jež je jediným obecně platným dokumentem pro přeshraniční spolupráci, by měla být spolupráce zaměřena na kulturní, sociální, hospodářské a infrastrukturní oblasti života. Díky přeshraniční spolupráci prováděné jak veřejnoprávními instancemi, tak i skupinami obyvatel, je podporován mír, jistota a svoboda přes hranice států.³⁸

Kromě přeshraniční spolupráce, která je (jak již bylo uvedeno) známá spoluprací mezi regiony podél hranic, existují i jiné typy kooperace dle geografického hlediska. Rozlišuje se také transnacionální spolupráce, což je spolupráce mezi státy

³⁵ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 78.

³⁶ BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 19-20.

³⁷ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 79.

³⁸ Cesta do Evropské unie. *Informační systém pro implementaci práva* [online].

spolupracujících na jednom tématu, např. územní plánování. Jiným typem spolupráce je interregionální, kde regionální a místní instituce spolupracují v jednotlivých sektorech.³⁹

3.4.1 Historický vývoj přeshraniční spolupráce

První zmínky o přeshraniční spolupráci v Evropě se vyskytují již v 50. letech 20. století, kdy vznikl první euroregion a zároveň nejstarší oficiální spolupráce EUREGIO mezi německým a nizozemským příhraničním regionem (oblast Gronau-Enschede). Od té doby začaly obdobné spolupráce vznikat po celé Evropě, nyní existuje přes 130 euroregionů a jiných podobných struktur.⁴⁰ Nejčastější formou přeshraniční spolupráce jsou právě euroregiony, které byly jako první založeny na německých hranicích spolu se všemi sousedními státy. Následovaly další spolupráce stejného charakteru mezi Norskem, Švédskem a Finskem, postupně se přidávaly i státy střední a východní Evropy.⁴¹ Euroregionům v České republice se bude více věnovat kapitola 3. 4.

Jinou formou spolupráce je považováno pracovní společenství (tzv. working community), ve kterém jsou vytvořeny dohody zaměřující se na vzájemnou spolupráci mezi místními a regionálními orgány bez právní subjektivity. Pracovní společenství se může rozprostírat přes území několika států. Nejčastěji se tento druh spolupráce vyskytuje na španělsko-portugalských nebo španělsko-francouzských hranicích.⁴²

Relativní novinkou v oblasti přeshraniční spolupráce jsou Evropská seskupení pro územní spolupráci (ESÚS), prostřednictvím kterých je místním a regionálním orgánům nabídnuta možnost vytvořit přeshraniční seskupení s právní subjektivitou. Členové společenství se řídí podle uzavřené úmluvy. Cílem ESÚS je podpořit územní spolupráci mezi svými členy za účelem hospodářského růstu a soudržnosti v Evropské unii. Již existuje celkem 68 ESÚS, které je možné najít v registru spravovaném Evropským výborem regionů.⁴³

³⁹ BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 21.

⁴⁰ Tamtéž, s. 24

⁴¹ JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T., a kol. *České pohraničí, bariéra nebo prostor zprostředkování?* 2004, s. 164.

⁴² BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 57.

⁴³ Evropská seskupení pro územní spolupráci (ESÚS). *Evropský parlament* [online].

3.4.2 Aktéři a motivy zapojení do přeshraniční spolupráce

V minulosti bylo o přeshraniční spolupráci rozhodováno centrálně vládou. Nyní jsou hlavními subjekty místní a regionální orgány. Zprvu se v České republice spoluprací zabývaly města a obce, po vzniku krajů se i tato nová úroveň stala součástí přeshraničního spolupůsobení. Dalšími aktéry jsou velice často vzdělávací instituce či hospodářské komory zaměřené na podporu podnikání.⁴⁴

Hlavním motivem spolupráce je vzájemná kooperace se svým přeshraničním sousedem. Z hlediska možných problémů, snadnějšího rozvoje nebo vidiny zlepšení se v určitých oblastech, je jednodušší spolupracovat s partnerem. Jedná se o tzv. synergický efekt, tedy fakt, že dosáhnout významnějších výstupů lze dosáhnout společně, než kdyby každý ze subjektů usiloval o dosažení cíle samostatně.⁴⁵ Ke správné a dobře fungující přeshraniční spolupráci je nutné udržovat dobré sousedské vztahy. Dalším podnětem ke spolupráci jsou samozřejmě i finance. V tomto je spolupráce brána jako zprostředkovatel přísunu dotací.⁴⁶

3.5 Regionální politika

Důležitým nástrojem zlepšení přeshraniční spolupráce je regionální politika, která podporuje konkurenceschopnost, tvorbu pracovních míst, zlepšování kvality života, hospodářský růst a udržitelný rozvoj.⁴⁷ Pomocí této politiky je usilováno o snížení rozdílů mezi regiony, zejména z hlediska životní úrovně a vysoké regionální nezaměstnanosti.⁴⁸ Regionální politika se snaží propojením ekonomického růstu a zlepšením sociálního rozdělení ekonomických efektů napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky.⁴⁹ Pro existenci regionální politiky je nezbytné stanovit, vůči kterým regionům bude regionální politika uplatňována. Existují dva základní typy regionální politiky – strategická a pojišťovací. Strategická politika se orientuje na dosažení vnější konkurenceschopnosti státu pomocí posílení

⁴⁴ BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 22.

⁴⁵ GALVASOVÁ I., *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. 2007, s. 14.

⁴⁶ BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 24.

⁴⁷ Přehled regionální politiky. *Evropská komise* [online].

⁴⁸ WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 106.

⁴⁹ VANHOVE N., KLASSEN L.H., *Regional Policy: A European Approach*. 1987, s. 42.

konkurenceschopnosti jádrových seskupení (aglomerací) konkrétního státu. Pojišťovací ekonomika se orientuje na snížení sociálních a ekonomických problémů, které se vyskytují v zaostávajících regionech. V současnosti se častěji vyskytuje pojišťovací typ regionální politiky.⁵⁰

Regionální politika je důležitým nástrojem nejen v oblasti hospodářské politiky Evropské unie, ale v rámci celé politiky EU. Je tedy realizována na třech úrovních, a to na:⁵¹

- **regionální úrovni**, jež je prováděna ve většině zemí a je dlouhodobě posilována;
- **národní úrovni**, která je značně odlišná v každém členském státě, ale postupně jsou akceptována některá společná pravidla;
- **nadnárodní úrovni**, která je konána poměrně nezávisle přímo EU.

Mezi důvody vzniku společné regionální politiky patří mimo jiné nerovnosti mezi regionálními problémy spolu s jejich závažností a zároveň schopnost jednotlivých států tyto problémy řešit či úsilí o prohloubení hospodářské a měnové unie – především zavedení společné měny eura.⁵² Ačkoliv Evropská unie patří mezi nejbohatší oblast světa, jsou zde stále velké rozdíly mezi chudými a bohatými regiony, ať už z hlediska příjmů nebo příležitostí. Cílem regionální politiky EU je snížit rozdíly mezi regiony, podpořit modernizaci v zaostávajících regionech a tím jim pomoci dostat se na stejnou úroveň jako zbytek EU. Dochází tak k přesunu finančních prostředků z bohatších regionů do chudších.⁵³

3.5.1 Vývoj regionální politiky

Jak již bylo uvedeno, regionální politika patří mezi nejdůležitější politiky EU. Zprvu se zaměřovala hlavně na pomoc regionů postižených krizí těžkého průmyslu a na zaostalé venkovské regiony. Iniciativy a finanční nástroje existují od samého začátku Evropského společenství (dále jen Společenství nebo ES). Nejprve vznikl v roce 1958

⁵⁰ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., *Teorie regionálního rozvoje*. 2011, s.18.

⁵¹ WOKOUN, R., *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. 2003, s. 19.

⁵² WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 106.

⁵³ Regionální politika. *Evropská unie* [online].

Evropský sociální fond, o čtyři roky později Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond a roku 1975 byl založen Evropský fond pro regionální rozvoj.⁵⁴

První období vývoje (1958–1973) je charakteristické individuálním přístupem členských zemí bez nadnárodní koordinace. Mezi zakládajícími státy Společenství (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko) nebyly výrazné rozdíly, proto společná regionální politika nebyla vyžadována. Evropská investiční banka však v této době již poskytovala půjčky chudším regionům. Na mezinárodní úrovni ale ke společné koordinaci a přístupům nedocházelo, protože se zprvu integrace zaměřovala hlavně na makroekonomické otázky (odstraňování obchodních bariér). V některých zemích s velkými regionálními rozdíly (hlavně Francie a Itálie) se regionální politika již prosazovala, proto tyto státy zprvu nechtěly přijímat mezinárodní principy regionální politiky, tudíž neexistovaly společné instituce a orgány pro vykonávání této politiky. Od roku 1973 se však rozdíly začaly zvětšovat nejen mezi státy, ale hlavně mezi jednotlivými regiony, protože došlo k rozšíření Společenství o další tři země – Dánsko, Irsko a Velká Británie.⁵⁵

V druhém období (1974–1985) došlo ke zvětšení strukturální krize a zpomalila se hospodářská dynamika. Velká Británie, charakteristická velkými vnitřními regionálními rozdíly, zahájila prosazování vzniku společné regionální politiky, která by byla financována ze společného fondu regionálního rozvoje. Regionální politika byla reálně zahájena až po založení Evropského fondu regionálního rozvoje (EFRR), který se stal základní institucí Společenství pro snižování regionálních rozdílů členů v ES a pro správu regionální politiky. Největší rozdíly byly v regionech, kde dominovalo zemědělství a strukturální změny v průmyslu. Většina prostředků z EFRR byla poskytnuta pro národní regionální projekty, díky kterým docházelo ke snižování regionálních rozdílů v rámci celého Společenství. V tomto období se objevily první projekty v oblasti přeshraniční spolupráce. Itálie, Velká Británie a Irsko byly největší příjemci finančních prostředků z EFRR.⁵⁶

⁵⁴ Regionální politika. *Euroskop* [online].

⁵⁵ WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 108-109.

⁵⁶ Tamtéž, s. 109.

V důsledku zahájení jednotného vnitřního trhu a schválení Aktu o jednotné Evropě bylo třetí období (1986–1993) pro regionální a strukturální politiku štědré. Specifickým nástrojem regionální politiky se po vstupu Španělska a Portugalska (1986) do ES staly Integrované středomořské programy. Vzhledem ke strukturálním potížím v regionech vyspělých zemích ES byla po schválení Aktu zrealizována reforma regionální politiky a začalo se využívat střednědobé plánování regionálních programů. Vzniklo tak nové pojetí regionální politiky, které přineslo jak pozitivní dopady z hlediska snížení regionálních rozdílů, tak i skutečnosti, že bylo nutné najít efektivnější způsoby realizace sjednocení. Proto bylo v roce 1988 přijato stanovisko o integraci regionální politiky, které zohlednilo sociální a agrární politiky, jež byly v minulosti kritizovány kvůli nízké míře koordinace s regionální politikou. Následně bylo stanoveno celkem pět cílů regionálně politických opatření, které obsahovaly např.: podporu rozvoje a strukturálních změn zaostávajících regionů; přeměnu regionů ohrožených hospodářským úpadkem či podporu rozvoje venkovských regionů pomocí strukturálních změn týkající se hlavně společné zemědělské politiky.⁵⁷

Protože se dané cíle osvědčily, byly praktikovány i v následujícím období (1994–1999) a byl k nim po připojení Švédska a Finska vytvořen nový cíl. Ten se týkal rozvoje a strukturálních změn regionů s extrémně nízkým zalidněním.⁵⁸ V tomto období byl schválen dokument Evropa 2000+, zaměřující se na budoucí vývoj evropského prostoru po roce 2000, ve kterém mělo dojít k rozšíření EU. Důležitým dokumentem byly také Principy rozvojové politiky evropského prostoru, které byly přijaty Radou ministrů pro regionální rozvoj. Cílem těchto dokumentů bylo podpořit dosažení hospodářské a sociální soudržnosti a dobudování vnitřního trhu Společenství. Východiskem těchto dokumentů je regionální plánování, které je základním předpokladem vyváženého rozvoje okrajových regionů ve Společenství.⁵⁹

V letech 2000–2006 proběhlo v pořadí páté období, ve kterém došlo ke snížení cílů na tři (Cíl 1: Podpora rozvoje zaostávajících regionů; Cíl 2: Podpora oblastí potýkajících

⁵⁷ WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 110-111.

⁵⁸ WOKOUN, R., *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. 2003, s. 25-26.

⁵⁹ WOKOUN, R., MATES, P., KADEŘÁBKOVÁ, J. a kol., *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011, s. 111.

se s restrukturalizací; Cíl 3: Podpora politiky zaměstnanosti a vzdělání) a byly vyhlášeny čtyři Iniciativy Společenství (INTERREG III: podpora mezinárodní, přeshraniční a nadnárodní spolupráce; URBAN II: podpora inovační strategie ve městech; LEADER+ pro rozvoj venkova; EQUAL: boj proti diskriminaci na trhu práce). Česká republika vstoupila do EU v roce 2004, kdy ještě sedmileté finanční období dobíhalo. ČR tak mimo jiné získala (jakožto stát tzv. východního rozšíření) možnost čerpat finanční prostředky z Kohézního fondu, který byl určen pro státy s HNP nedosahující 90 % průměru EU a z Fondu solidarity určeného pro ty regiony, které byly postiženy přírodní ekologickou nebo jinou katastrofou.⁶⁰

Další programové období v letech 2007–2013 bylo charakteristické třemi cíli regionální politiky EU. Cíl 1 – Konvergence se zaměřoval na podporu regionů soudržnosti s HDP nižším než 75 % průměrného HDP EU z hlediska sociálního a hospodářského rozvoje. Cíl 2 – Regionální konkurenceschopnost a nezaměstnanost, jež podporoval regiony, které přesahovaly ukazatele nad rámec Cíle 1 (v ČR to bylo pouze hlavní město Praha). Na podporu přeshraniční spolupráce regionů nacházejících u hranic členských států, se zaměřoval Cíl 3 – Evropská územní spolupráce. Mimo jiné byla v rámci tohoto cíle podporována mezinárodní a nadnárodní spolupráce.⁶¹ Tyto cíle byly naplňovány prostřednictvím daných operačních programů, které vyžadovaly schválení Evropskou komisí.⁶²

Aktuální sedmé programové období (2014–2020) se zaměřuje na zlepšení a zefektivnění fungování systému přerozdělování finančních prostředků a jejich následného využití. Změna se týká Evropského námořního a rybářského fondu a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova pod jednotný rámec Evropských strukturálních a investičních fondů (ESI) a navázání čerpání těchto fondů na strategii Evropa 2020. Novinkou je také dokument s názvem Dohoda o partnerství, který se týká všech členských států a určuje hlavní priority čerpání z ESI fondů. Do ESI fondů zastřešuje následující fondy: Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR), Evropský sociální fond (ESF), Fond soudržnosti (FS), Evropský zemědělský fond pro rozvoj

⁶⁰ ČR a EU – regionální politika. *Euroskop* [online].

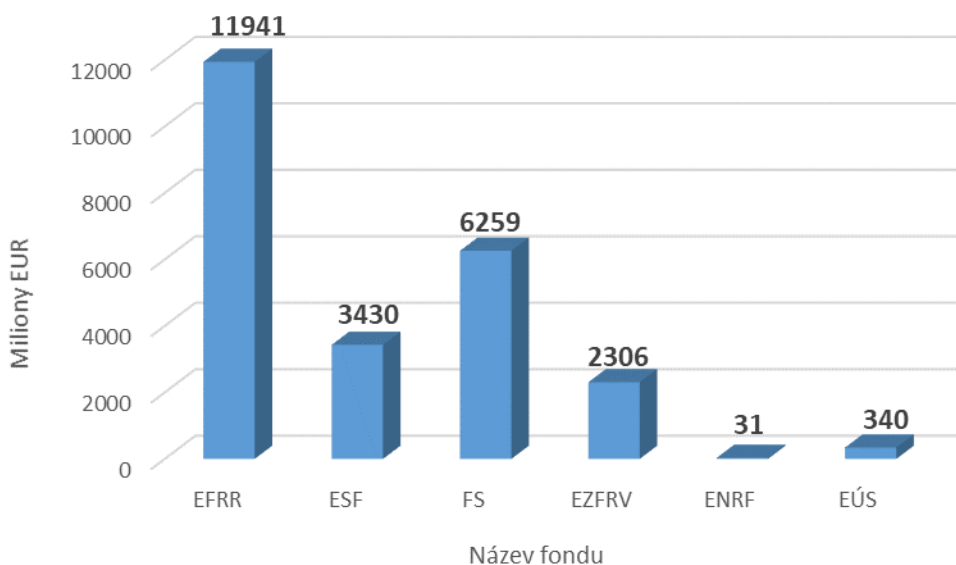
⁶¹ Programové období 2007–2013. *DotaceEU* [online].

⁶² Evropské strukturální a investiční fondy 2014–2020 v kostce. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online].

venkova (EZFRV), Evropský námořní a rybářský fond (ENRF) a Evropská územní spolupráce (EÚS).⁶³

V tomto Víceletém finančním rámci bylo vyčleněno přibližně 1 bilion EUR a téměř polovina byla určena pro naplnění ESI fondů. Česká republika mohla tak v tomto období čerpat finanční prostředky ve výši 24,5 mld. EUR. Graf 1 znázorňuje alokaci finančních prostředků v ČR dle jednotlivých zdrojů financování.

Graf 1: Rozdělení finančních prostředků pro ČR v programovém období 2014–2020 v mil. EUR

Zdroj: Evropské strukturální a investiční fondy 2014–2020 v kostce. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online], vlastní zpracování.

3.5.2 Evropská územní spolupráce

Evropská územní spolupráce (EÚS) je nástroj politiky soudržnosti, který má za cíl podporovat přeshraniční spolupráci v oblasti socio-ekonomického rozvoje. Činnosti EÚS jsou poprvé v dotačním období 2014–2020 podporovány EFRR a jsou soustředěny na tři hlavní oblasti: mezinárodní, nadnárodní a přeshraniční spolupráce.

⁶³ Evropské strukturální a investiční fondy 2014–2020 v kostce. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online].

Kooperace se zaměřuje na problémy překračující hranice jednotlivých států a pro efektivní rozvoj těchto oblastí je nutné mít jednotné řešení.⁶⁴

V tomto Víceletém finančním rámci bylo pro EÚS vyčleněno 9,3 miliard EUR, z čehož přibližně 74 % bylo přiděleno na přeshraniční spolupráci. V přeshraniční spolupráci existují programy, které mají za cíl propojit regiony, které mají společnou hranici, rozvíjet pohraniční oblasti a využít jejich potenciál. Také se společně zaměřit na problémy týkající se dostupnosti informačních a telekomunikačních technologií, špatné dopravní infrastruktury, neatraktivního podnikatelského prostředí, nízké úrovně výzkumu a inovací a špatných vztahů s občany ze sousedních zemí. Na nadnárodní spolupráci bylo alokováno 20,36 % finančních zdrojů, které se orientují na spolupráci prostřednictvím činností podporující integrovaný rozvoj mezi místními, regionálními a vnitrostátními subjekty v rozsáhlých evropských oblastech. Jedná se o programy pokrývající rozsáhlejší národní území. Zbýlých téměř 5,59 % finančních prostředků je určeno pro zefektivnění činností mezinárodní spolupráce, která se zaměřuje na výměnu zkušeností mezi regiony v oblastech navrhování programů, udržitelnosti měst nebo vývojových trendů v EU.⁶⁵

Pro čerpání prostředků z EFRR na programy EÚS musí být podpora zaměřena na tematické cíle, jež souvisí s naplněním strategie Evropa 2020 a díky nim je možné zefektivnit dopad politiky soudržnosti. V rámci každého tematického cíle je definován seznam investičních priorit, které jsou přizpůsobeny specifickým potřebám činností v EÚS. Příkladem oblastí podpory pro přeshraniční spolupráci může být podpora mobility pracovních sil, podpora udržitelnosti pracovních sil, podpora sociálního začleňování, vypracovávání a realizace programů vzdělávání aj.⁶⁶

Do nadnárodní spolupráce patří následující programy:⁶⁷

⁶⁴ Evropská územní spolupráce. *Evropský parlament* [online].

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Základní informace o programech v období 2014–2020. *Centrum pro regionální rozvoj České republiky* [online].

- **Interreg CENTRAL EUROPE** (navazuje na operační program Central Europe, který byl realizován v minulém dotačním období 2007–2013 a zasahuje na území devíti států).
- **Interreg DANUBE** (nový program nadnárodní spolupráce mezi Rakouskem, Bosnou a Hercegovinou, Bulharskem, Chorvatskem, Českou republikou, Německem, Maďarskem, Moldavskem, Černou Horou, Rumunskem, Srbskem, Slovenskem, Slovinskem, Ukrajinou).

Do meziregionální spolupráce spadají následující programy:⁶⁸

- **Interreg EUROPE** (program mezinárodní spolupráce, který pokrývá celé území EU včetně Švýcarska a Norska).
- **ESPON 2020** (programem je podporována evropská územní dimenze prostřednictvím informací a znalostí o územní politice).
- **INTERACT III** (cílem programu je lépe identifikovat a více rozšířit přístupy, jež povedou ke správné koordinaci programů Evropské územní spolupráce).
- **URBACT III** (program, který navazuje na předchozí programy URBACT I a URBACT II. Jedná se o program Evropské územní spolupráce).

Programy přeshraniční spolupráce v ČR jsou pro období 2014–2020 následující:⁶⁹

- **Interreg V-A Česká republika – Polsko**
- **Interreg V-A Slovenská republika – Česká republika**
- **Interreg V-A Rakousko – Česká republika**
- **Program přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014–2020**
- **Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020**

Vzhledem k tématu této práce budou v následující podkapitole podrobněji uvedeny programy přeshraniční mezi Českou republikou a Polskem a Českou republikou a Svobodným státem Saskem, které budou sloužit jako teoretický podklad pro empirickou část práce.

⁶⁸ Programy. *DotaceEU* [online].

⁶⁹ Základní informace o programech v období 2014–2020. *Centrum pro regionální rozvoj České republiky* [online].

3.5.2.1 Interreg V-A Česká republika – Polsko

Program Interreg V-A Česká republika – Polsko podporuje území na česko-polském pohraničí, konkrétně v pěti krajích ČR (Liberecký, Královehradecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský), na straně polské se jedná o šest subregionů na území Slezského, Opolského a Dolnoslezského vojvodství, viz obrázek 1. V dotačním období 2014–2020 bylo z prostředků Evropské unie poskytnuto 226 221 710 EUR a maximální podíl spolufinancování projektu je 85 %. V rámci programu jsou definovány čtyři prioritní osy a ty jsou uskutečňovány skrze investiční priority, které mají konkrétně určené cíle a opatření. Každá prioritní osa má stanovený minimální rozpočet projektů. V osách 1, 3 a 4 je rozpočet projektů minimálně 40 000 EUR, v ose 2 minimálně 60 000 EUR.⁷⁰

Osy programu jsou následující:

- **Prioritní osa 1: Společné řízení rizik** – zaměřuje se na efektivní a včasnou přeshraniční spolupráci v případě výskytu krizových nebo mimořádných situacích. Cílem prioritní osy je zvýšit a zlepšit přeshraniční připravenost na mimořádné a krizové události.
- **Prioritní osa 2: Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti** – aktivity v této oblasti se zaměřují na rozvoj kulturních a přírodních zdrojů, zpřístupnění atraktivních míst regionu a jejich propagaci. Také se zaměřují na podporu zaměstnanosti pomocí rozvoje vnitřního potenciálu jakožto prvku územní strategie pro dané oblasti. Cílem prioritní osy je zintenzivnit návštěvnost regionu skrze lepšího využití potenciálu, které přírodní a kulturní zdroje mají.
- **Prioritní osa 3: Vzdělávání a kvalifikace** – orientuje se na investice do vzdělávání, školení či odborné přípravy.
- **Prioritní osa 4: Spolupráce institucí a komunit** – se zaměřuje na přeshraniční spolupráce institucí a komunit, které vedou ke zlepšení soužití a prohloubení

⁷⁰ Základní informace o programu. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

vztahů mezi obyvateli. Cílem je zintenzivnit a zlepšit vzájemnou spolupráci mezi institucemi a komunitami v oblasti příhraničních regionů.

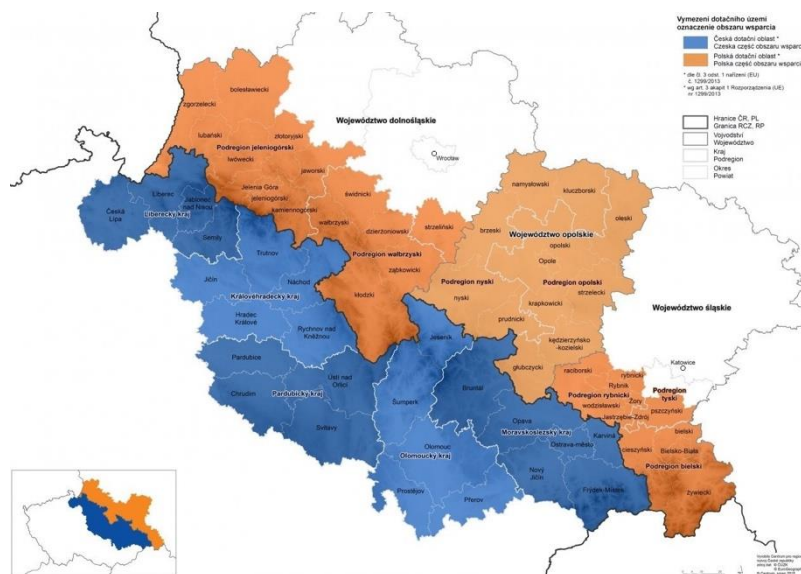
V programu je také možné předložit projekty na lokální úrovni do tzv. Fondu mikroprojektů, za jejichž realizaci jsou zodpovědné euroregiony. V případě česko-polské spolupráce se jedná o euroregion Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia, Těšínské Slezsko a Beskydy. Projekty se v tomto případě dělí do skupiny A, B a C (typ A: jedná se o mikroprojekt s lead partnerem; typ B: jedná se o partnerský mikroprojekt a typ C: jedná se o samostatně provedený mikroprojekt). Výše dotace se liší dle typu mikroprojektu a pohybuje se mezi 2 000 – 40 000 EUR v prioritní ose 1, 3 a 4 nebo až 60 000 EUR v prioritní ose 2. Výše spolufinancování je maximálně 85 %. Fond mikroprojektů je důležitým finančním nástrojem, jelikož lokální projekty jsou často jádrem rozvoje celých regionů. Jsou nejčastěji zaměřeny na rozvoj vztahů mezi obyvateli přes hranice nebo velmi často na kulturní i jiné občanské aktivity.⁷¹

Důležitou podmínkou pro předložení projektu v rámci programu je nutné partnerství, kdy na každé straně hranice musí být alespoň jeden partner, a zároveň jeden je tzv. Lead partner (nesoucí zodpovědnost za realizaci projektu). Projekt musí také splňovat tři ze čtyř kritérií přeshraniční spolupráce. Vždy musí být splněno kritérium přípravy a společné realizace, a dále buď kritérium společného personálu nebo společného financování. Projekt musí mít dopad na obě strany hranice a na společnost podporované oblasti.⁷²

⁷¹ Mikroprojekty. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

⁷² Základní informace o programu. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

Obrázek 1: Dotační území programu Interreg V-A Česká republika – Polsko

Zdroj: Mikroprojekty. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

3.5.2.2 Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika

Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020 je program, pomocí kterého se realizují projekty na česko-saské hranici. Projektové území tvoří regiony NUTS III, na straně ČR jsou to kraje Karlovarský, Liberecký a Ústecký, na saské se jedná o sedm okresů (Vogtlandkreis, Zwickau, Erzgebirgskreis, Mittelsachsen, Sächsische Schweiz – Osterzgebirge, Bautzen a Görlitz) a dvě města, Drážďany a Saská Kamenice (Chemnitz) – viz obrázek 2. Příjemce dotace může být na české straně vzdělávací instituce, orgány veřejné správy, nevládní neziskové organizace, ESÚS nebo podnikatelské subjekty (pouze ale v prioritní ose 3). I zde platí princip Lead partnera projektu a spolupráce minimálně tří kritérií ze čtyř ke splnění podmínek čerpán jako v případě programu Interreg V-A Česká republika – Polsko. Každý projekt musí mít určen vedoucího partnera a přeshraničního partnera. Nelze, aby dopad projektu byl pouze na jedné straně hranice. Finanční podpora z EFRR ve Víceletém finančním rámci pro roky 2014–2020 na podporu projektů mezi ČR a Saskem činí 157,9 milionů EUR.⁷³

⁷³ Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020. *DotaceEU* [online].

Prioritní osy programu jsou následující:⁷⁴

- **Prioritní osa 1: Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik** – zabývá se protipovodňovou prevencí, investicí do výstroje a vybavení při řešení přeshraničních krizových situací či společná cvičení a školení v rámci příhraničních oblastí. Do této prioritní osy také spadají i společná cvičení, školení, vztahy s veřejností aj.
- **Prioritní osa 2: Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů** – cílem je zajistit zlepšení kvality vod a soutoků pomocí přeshraniční spolupráce, investovat do zachování kulturního a přírodního dědictví, zaměřit se na rozvoj dopravní infrastruktury jako jeden z klíčových aspektů v rozvoji cestovního ruchu a společně chránit přírodu spolu s životním prostředím.
- **Prioritní osa 3: Investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku k získávání dovedností a do celoživotního učení** – zabývá se předškolním vzděláváním, environmentálním vzděláváním, odbouráváním jazykových bariér pomocí adekvátního vzdělávání, podporou přeshraničních vzdělávacích kurzů a spoluprací vysokých škol s podniky.
- **Prioritní osa 4: Posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě** – spolupráce mezi českou a saskou stranou ve všech oblastech společenského života (např. oblast veřejné správy, bezpečnosti, regionálního rozvoje, trhu práce aj.).

⁷⁴ Přehled. SN-CZ 2020 [online].

Obrázek 2: Dotační území v programu spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika

Zdroj: Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020. DotaceEU [online].

V programu existuje, podobně jako ve spolupráci na území česko-polských hranic, tzv. Fond malých projektů (FMP). Fond malých projektů je projekt, který se zaměřuje na zatraktivnění území v pohraničí jak pro své obyvatele, tak i návštěvníky. Z FMP je možné podporovat malé projekty, které mají charakter lokální přeshraniční spolupráce. Výše dotace z EFRR činí až 15 000 EUR, celkové výdaje mikroprojektu ale nemohou být vyšší než 30 000 EUR. Projekty musí mít vždy alespoň jednoho projektového partnera ze saské strany a alespoň jednoho partnera ze strany české. Cílem projektu je posílit přeshraniční spolupráci obyvatel, měst a celých regionů.⁷⁵

3.6 Euroregiony

Euroregion je nadnárodní struktura spolupráce mezi minimálně dvěma sousedícími územími, které jsou v odlišných evropských zemích. Euroregiony představují specifický typ přeshraničního regionu.⁷⁶ V minulosti měly hraniční regiony značnou nevýhodu kvůli izolaci, která souvisela s polohou regionů. Centrem hospodářského a kulturního vývoje byly většinou oblasti uvnitř státu a krajní oblasti se vyvíjely pomaleji. Proto se přeshraniční spolupráce na tyto nedostatky zaměřuje a pomáhá tak zlepšovat životní podmínky. Význam euroregionů není pouze zprostředkování finančních prostředků

⁷⁵ Fond malých projektů. *SN-CZ 2020* [online].

⁷⁶ What is "euroregion". *Word Finder* [online].

z Evropské unie, ale také snaha o decentralizaci moci v oblasti rozhodování o přeshraničních problémech v místech, kterých se to týká.⁷⁷

Z hlediska členství se města a obce mohou na základě dobrovolného rozhodnutí a právním stvrzením stát členy euroregionu. Tím dojde k závazku dodržovat ustanovení orgánů euroregionu. Euroregiony patří mezi nejvyspělejší přeshraniční strukturu, mohou se však lišit právní formou a organizací. I přesto mají několik stejných znaků jako je vlastní systém rozhodování, vlastní finanční a technické zdroje či oddělená identita od svých členů. Spolu se vznikem euroregionu nevzniká nový stupeň samosprávy, ale vzniká funkce zprostředkovacího koordinačního orgánů.⁷⁸

3.6.1 Základní přehled euroregionů v ČR

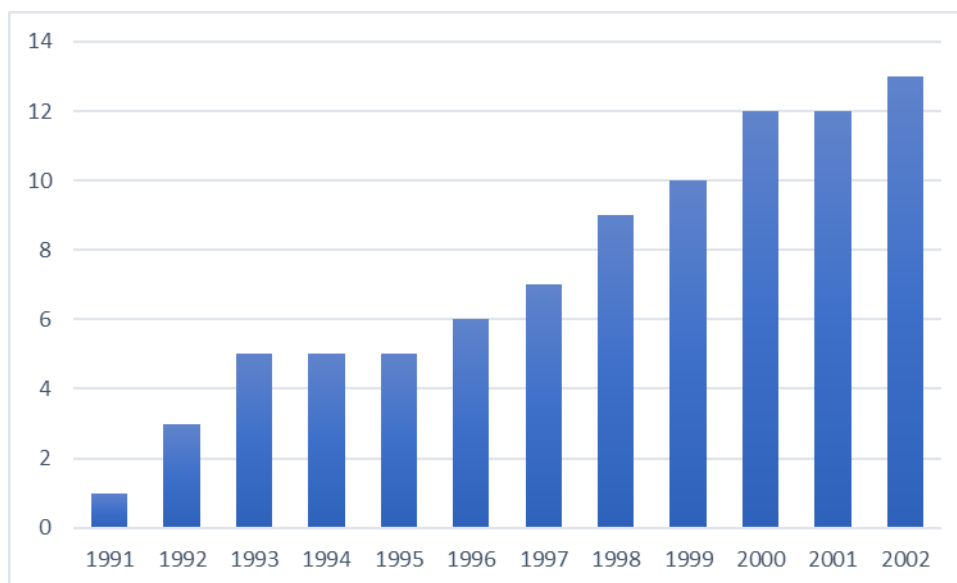
V České republice existuje celkem 13 euroregionů – tedy všechny kraje mimo střeďočekého a hlavního města Prahy. Nejstarším euroregionem je Euroregion Nisa, který byl založen v prosinci 1991 dle vzoru euroregionů, které vznikly na hranicích Německa a Nizozemska. V roce 1992 vznikly dva euroregiony – Labe a Krušnohoří, v dalším roce došlo k rozšíření opět o dva euroregiony, euroregion Egrensis a Šumava. Na hranicích Česka a Polska vznikly během dvou let (1996–1998) hned čtyři euroregiony – Glacensis, Praděd, Těšínské Slezsko a Silesia. Ve třetí etapě (1999–2002) byly založeny euroregiony také na česko-rakouských a česko-slovenských hranicích. Jedná se o euroregion Beskydy, Bílé Karpaty a Pomoraví. Nejmladší euroregion Silva Nortica vznikl v roce 2002. Euroregiony tedy vznikaly mezi lety 1992–2002.⁷⁹ Grafické znázornění vývoje počtu euroregionů je vyjádřeno v grafu 2.

⁷⁷ Euroregiony. *BusinessInfo.cz* [online].

⁷⁸ BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 72.

⁷⁹ Historie euroregionů v ČR. *Euroregion Nisa* [online].

Graf 2: Vývoj počtu euroregionů v ČR v letech 1991-2002

Zdroj: Historie euroregionů v ČR. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online], vlastní zpracování.

3.6.2 Právní postavení euroregionů

Právní postavení euroregionů na českém území je formou zájmového sdružení právnických osob podle § 20 písm. f) občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů nebo sdružení obcí podle § 49 zákona o obcích č. 128/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů (především v závislosti na tom, zda jsou členy sdružení pouze obce nebo i jiné subjekty). Ačkoliv je úloha euroregionů z hlediska rozvoje hraničních oblastí a evropské integrace důležitá, zájmová sdružení právnických osob nemají až tak silné postavení, proto je tato právní forma často brána jako neodpovídající.⁸⁰

3.6.3 Fungování euroregionů

Většina euroregionů se řídí několika zásadami a principy ke správnému fungování. Spolupráce mezi euroregiony má dlouhodobý charakter, nejedná se o jednorázové případy a spolupracují mezi sebou pouze přeshraniční regiony (nikoliv nadnárodní). Vazby existují ve všech sférách – občané, veřejnosprávní instituce, politici, kulturní podniky, hospodářství aj., které jsou součástí rozhodovacích procesů. Jedním z primárních cílů je eliminovat diferenciaci regionů na obou stranách hranice.

⁸⁰ Právní postavení a případné využití ESÚS. *Euroregion Nisa* [online].

Kooperace mezi partnery je jak vertikální (tj. Evropa, stát, region, obec) na území všech partnerů euroregionu, tak i horizontální nad rámec hranic.⁸¹

3.6.4 Organizační struktura euroregionů

Euroregiony mívají z hlediska organizační struktury hned několik orgánů. Patří mezi ně valná hromada, ve které jsou zastoupeni všichni členové sdružení a má rozhodovací funkci o finančním hospodaření, rozpočtu či výši členských příspěvků. Dalšími orgány jsou: rada euroregionu, která je volena valnou hromadou; předseda s případným předsednictvem – voleni radou; sekretariát v čele s jednatelem; a kontrolní orgán. Po uzavření dohody mezi českou a druhou stranou hranice vzniká společný euroregion, který má společné orgány se zástupci z obou stran. Mezi tyto orgány patří rada euroregionu, presidium, sekretariát, pracovní skupiny a regionální monitorovací výbor.⁸²

3.6.5 Finanční zdroje

Ačkoliv mají euroregiony formu zájmového sdružení a jejich cílem není generovat zisk, pro svou činnost potřebují finanční prostředky. Nejčastěji jsou finančními zdroji členské příspěvky od měst a obcí, jež jsou často stanoveny pevnou roční sazbou na jednoho obyvatele (např. roce 2010 byla tato sazba v rozmezí od 2,- do 5,- Kč). Finanční podporu mohou euroregiony získat také od velkých měst a krajů, existují i případy poskytnutí mimořádné dotace od statutárních měst. Dalším finančním zdrojem jsou příjmy z vlastní hospodářské činnosti, kdy euroregion vytváří vlastní zisk. Euroregionem jsou poskytovány zvláštní služby z oblasti konzultace, studií nebo zpracování projektových žádostí. Euroregiony mohou získat finanční prostředky také z prostředků jiných evropských projektů či prostředků jednorázově poskytnutých různými subjekty na konkrétní akce.⁸³

3.6.6 Velikost euroregionů

Z hlediska velikosti se euroregiony posuzují dle počtu obyvatel, obcí a rozlohy. Tabulka 2 shrnuje všechny tyto data – největším euroregionem podle počtu členských

⁸¹ Netolický, V., *Euroregiony: Úvod do problematiky*. 2007, s. 15.

⁸² BRANDA, P. *Regionální politika EU a přeshraniční spolupráce* [online], s. 118-119.

⁸³ Financování euroregionů. *Euroregion Nisa* [online].

obcí je euroregion Bílé Karpaty, naopak nejmenším Silva Nortica. Nejvíce obyvatel žije v euroregionu Pomoraví a nejméně v Pradědu. A nakonec, dle rozlohy největším je euroregion Šumava, nejmenší pak Těšínské Slezsko. Z tabulky lze vyčíst, že euroregiony jsou různě velké, průměrná rozloha je 1 794 km².⁸⁴ Data týkajících se počtu obcí jsou z roku 2018 a údaje o počtu obyvatel spolu s rozlohou jsou z roku 2016.⁸⁵

Tabulka 2: Velikost euroregionů dle jednotlivých kritérií na území ČR

Euroregion	Počet členských obcí	Počet obyvatel	Rozloha v km ²
Beskydy	64	244 669	998,99
Bílé Karpaty	165	375 053	2464,39
Egrensis	67	259 258	2154,89
Glacensis	108	267 881	1983,25
Krušnohoří	76	301 438	1548,84
Labe	69	265 719	1178,02
Nisa	129	431 148	2523,85
Pomoraví	67	633 689	1561,96
Praděd	70	122 561	1849,58
Silesia	51	468 073	1147,06
Silva Nortica	37	258 929	1695,14
Šumava	86	157 557	3258,39
Těšínské Slezsko	41	324 901	747,17

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování.

⁸⁴ Euroregiony v České republice. Český statistický úřad [online].

⁸⁵ Euroregion Neisse-Nisa-Nysa – 2016. Český statistický úřad [online].

4 Empirická část

Vlastní část práce se zabývá analýzou Euroregionu Nisa – základními informacemi týkající se geografického vymezení, historií a také představení euroregionu prostřednictvím socio-ekonomických ukazatelů. Hlavním cílem této části je zanalyzovat projekty, které byly v dotačním období 2014–2020 na území euroregionu zrealizovány. Specifická část práce se bude věnovat konkrétní spolupráci dvou měst, Liberce a německého města Zittau.

4.1 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je organizace, která působí v hraničních oblastech tří států: České republiky, Polské republiky a Spolkové republiky Německo, tedy v prostoru známém také jako Trojmezí. Jedná se o první region, který na území ČR vznikl (v roce 1991). Právní forma euroregionu je dobrovolné zájmové sdružení měst, obcí, okresů a dalších institucí na území ČR, Polska a Německa, které nemá vlastní právní subjektivitu. Všechny správní sbory a orgány proto pracují na základě vlastních právních norem své země.⁸⁶

4.1.1 Historie

Již koncem 80. let 20. století se začala prosazovat myšlenka vytvořit první euroregion ve středo-východní Evropě, která navazovala na přeměnu v demokratický způsob vlády ve všech třech státech Euroregionu. Hlavními aktéry byl tehdejší primátor Liberce Ing. Jiří Drda, zemský rada města Zittau Heint Eggert a jelenohorský vojvoda Jerzym Nalichowski. Zástupci všech tří měst měli stejnou vizi o překonání zažitých standardů týkajících se pohraničí, jakožto území, které se nerozvíjí a zaostává oproti centrálním regionům. Vzhledem k situaci, která v oblasti Trojmezí po předchozích režimech vznikla, bylo jasné, že je vzájemná spolupráce může mít obrovský potenciál. Kritický byl stav nejen životního prostředí (kvůli tepelným elektrárnám a těžkému průmyslu), ale i situace na trhu práce či obnova přeshraničních přechodů.⁸⁷ Postupně se ke spolupráci jednotlivých představitelů měst začaly přidávat další okresy a vznikaly tak

⁸⁶ Základní údaje. *Euroregion Neisse–Nisa–Nysa* [online].

⁸⁷ JAKUBIEC, Jacek. O Euroregionu Nisa: Experiment, který se podařil. In: 20 let Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa: Ročenka 2011. Liberec, s. 6.

nové dvou až třístranné pracovní skupiny. Pracovní skupiny se společně zabývaly tématy týkající se situace životního prostředí, turistkou, dopravou, spoluprací vysokých škol aj. Starostové všech tří stran podepsali v květnu roku 1991 Deklaraci o spolupráci, což byl první krok ke společnému přeshraničnímu společenství.⁸⁸

Během roku 1991 došlo ještě k několika dalším událostem, které směřovaly ke vzniku prvního euroregionu v České republice, jednou z nejdůležitějších byla „Konference Trojmezí 23. - 25.5.1991“, jež byla pod záštitou tehdejších prezidentů jednotlivých států. Tak byla schválena prozatímní dohoda o vzniku třístranného euroregionu v Trojmezí. V červnu téhož roku byl pracovní skupinou, složené ze členů všech tří států, vypracován strukturní model, který byl inspirován zkušenostmi ze západoevropských regionů. Dne 21. prosince 1991 se uskutečnilo první zasedání Rady v Zittau a tím byl oficiálně založen Euroregion Neisse-Nisa-Nysa jako první euroregion v ČR a zároveň i jako první euroregion v bývalých socialistických zemích.⁸⁹

Přeshraniční spolupráce se plnohodnotně rozvinula po vstupu České republiky a Polska do Evropské unie, v roce 2004. Avšak vstupem všech tří zemí do Schengenského prostoru v roce 2007 se zjednodušily nejen procesy vyjednávání, ale také cesty za hranice (ať už z důvodu turismu či každodennímu dojíždění za prací).

4.1.2 Členové

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa má tři členy: za českou stranu je to Euroregion Nisa – zájmové sdružení právnických osob, za německou stranu Euroregion Neisse, e.V., a za polskou stranu pak Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa. Každý člen má právní postavení dle zákonů své země a také má svůj vlastní rozpočet, strukturu a pravidla. O tom, která obec nebo okres získá členství v euroregionu, rozhoduje každá strana partnerství samostatně, není tedy potřeba souhlasu ostatních partnerů. Vzájemná spolupráce partnerů je konkrétně popsána v Rámcové dohodě

⁸⁸ Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX, *Fakta a vize 1991-2010*, s. 3.

⁸⁹ Tamtéž, s. 3.

euroregionu. Členové české části Euroregionu Nisa jsou Liberecký kraj, Krajská hospodářská komora Liberec a dále obce z území okresů:⁹⁰

- Liberec:
Bílá, Bílý Kostel, Bílý Potok, Bulovka, Cetenov, Černousy, Český Dub, Čtveřín, Dětrichov, Frýdlant v Čechách, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Hlavice, Hodkovice nad Mohelkou, Horní Řasnice, Hrádek nad Nisou, Chotyně, Chrastava, Janův Důl, Jeřmanice, Jindřichovice pod Smrkem, Krásný Les, Kryštofovo Údolí, Křižany, Kunratice, Lázně Libverda, Liberec, Mníšek, Nová Ves u Chrastavy, Nové Město pod Smrkem, Oldřichov v Hájích, Osečná, Paceřice, Pěnčín u Liberce, Pertoltice, Proseč pod Ještědem, Příšovice, Radimovice, Raspenava, Rynoltice, Soběslavice, Stráž nad Nisou, Světlá pod Ještědem, Svijanský Újezd, Šimonovice, Višňová, Vlastibořice, Všelibice, Zdislava, Žďárek;
- Česká Lípa:
Blíževedly, Brniště, Cvikov, Česká Lípa, Doksy, Dubnice, Hamr na Jezeře, Holany, Jablonné v Podještědí, Kamenický Šenov, Krompach, Kunratice u Cvikova, Mařenice, Mimoň, Noviny p. Ralskem, Nový Bor, Nový Oldřichov, Okrouhlá, Polevsko, Pysk, Radvanec, Ralsko, Skalice u Č. Lípy, Sloup v Čechách, Sosnová, Stráž p. Ralskem, Stvolínky, Svojkov, Svor, Velký Valtinov, Zákupy;
- Jablonec nad Nisou:
Albrechtice v Jizerských horách, Bedřichov, Desná, Jablonec n. Nisou, Janov nad Nisou, Jiřetín pod Bukovou, Josefův Důl, Koberovy, Kořenov, Líšný, Lučany nad Nisou, Maršovice, Nová Ves nad Nisou, Pěnčín, Pulečný, Rádlo, Rychnov u Jablonce nad Nisou, Smržovka, Tanvald, Zlatá Olešnice, Železný Brod;
- Semily:
Bělá u Semil, Benešov u Semil, Bozkov, Harrachov, Hrubá Skála, Chuchelna, Jilemnice, Karlovice, Lomnice nad Popelkou, Mírová p. Kozákovem, Paseky nad Jizerou, Rokytnice n. Jizerou, Semily, Turnov, Záhoří;

⁹⁰ Základní údaje. *Euroregion Neisse–Nisa–Nysa* [online].

- Děčín:
Dolní Podluží, Dolní Poustevna, Doubice, Horní Podluží, Chřibská, Jiřetín pod Jedlovou, Krásná Lípa, Lipová u Šluknova, Rumburk, Staré Křečany, Šluknov, Varnsdorf, Velký Šenov, Vilémov.

Členové polské části, tedy Euroregionu Nysa jsou následující:⁹¹

- Miasto i Gmina Bogatynia, Miasto Bolesławiec, Miasto i Gmina Bolków, Miasto Gozdnicza, Gmina Gromadka, Miasto i Gmina Gryfów Śl., Gmina Janowice Wielkie, Miasto Jawor, Miasto Jelenia Góra, Gmina, Jeżów Sudecki, Miasto Kamienna Góra, Gmina Kamienna Góra, Miasto Karpacz, Miasto Kowary, Miasto Leśna, Miasto Lubań, Miasto i Gmina Lubawka, Miasto i Gmina Lubomierz, Miasto i Gmina Lwówek Śl., Gmina Marciszów, Miasto i Gmina Mirsk, Gmina Mściwojów, Gmina Mysłakowice. Miasto i Gmina Nowogrodziec, Miasto Olszyna, Gmina Osiecznica, Gmina Paszowice, Miasto Piechowice, Miasto i Gmina Pieńsk, Gmina Podgórzyn, Gmina Siekierczyn, Gmina Stara Kamienica, Gmina Sulików, Miasto Szklarska Poręba, Miasto Świeradów-Zdrój, Miasto i Gmina Świerzawa, Gmina i Miasto Węgliniec, Miasto i Gmina Wleń, Miasto Wojcieszów, Miasto Zawidów, Gmina Zgorzelec, Miasto Zgorzelec, Gmina Złotoryja, Miasto Złotoryja, Powiat Bolesławiecki, Powiat Jaworski, Powiat Jeleniogórski, Powiat Kamiennogórski, Powiat Lubański, Powiat Lwówecki, Powiat Zgorzelecki, Powiat Złotoryjski.

Za německou část (Euroregionu Nisse) jsou uváděny jako členové pouze okresy Bautzen a Görlitz a dále agentura Marketing-Gesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH.⁹²

4.1.3 Struktura

Nejvyšším orgánem Euroregionu Nisse–Nisa–Nysa je Rada, která rozhoduje o aktivitách sdružení a také o vedení zřízených společných finančních fondů spolu s podmínkami jejich využití. Další funkcí Rady je kontrola plněných přijatých

⁹¹ Základní údaje. *Euroregion Nisse–Nisa–Nysa* [online].

⁹² Tamtéž [online].

rozhodnutí. Rada zasedá veřejně minimálně jednou ročně vždy na jiném místě (řízeno principem rotace).

Dalším orgánem je Prezídium sdružení, složené z předsedů a prezidentů. Funkce Prezídia je rozhodovací a zároveň zastupující orgán mezi zasedáními Rady. Během jednání Prezídia je možné přizvat další osobu, která má funkci poradního hlasu.

Administrativním a koordinačním orgánem je Sekretariát sdružení, který má sídlo v Liberci. Sekretariát je složen z konsilií tří sekretariátů, zastupujících jednotlivé strany euroregionu. Aktivity všech orgánů a záležitosti jich se týkající jsou řízeny Sekretariátem.

Návrh nových potřebných cílů a práce s prioritami Euroregionu mají na starosti Euroregionální skupiny expertů (zkratka EUREX). EUREX jsou orgány, které přispívají k rozvoji Společenství díky svým odborným znalostem v daných problematikách. Cílem EUREXU je vydávání nových, ale i aktualizovaných statistických analýz týkajících se území celého Euroregionu.

Posledním orgánem je Fórum bezpečnosti (zkratka FOR-BE-S), který má za cíl spolupracovat a vyměňovat informace s komunálními, národními a dalšími grémii s cílem udržení bezpečnosti a pořádku.

Česká část Euroregionu je zaregistrována v registru zájmových sdružení právnických osob a svazků, který je veden Krajským úřadem Libereckého kraje. Předsedou Euroregionu Nisa je Bc. Martin Půta a jednatelem Ing. Jaroslav Zámečník CSc.⁹³

4.1.4 Vymezení území a geografická charakteristika

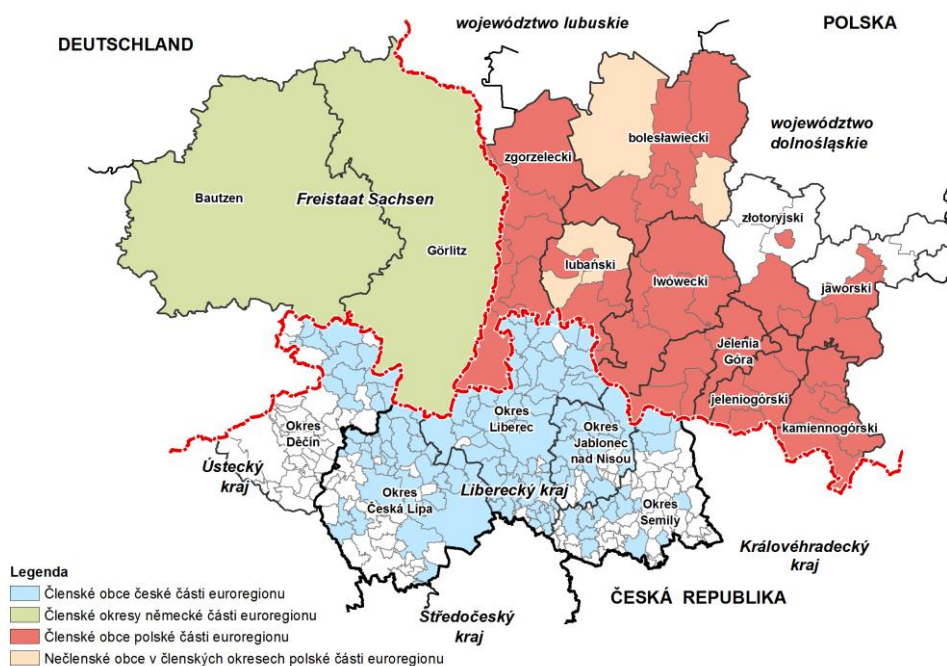
Euroregion Neisse-Nisa-Nysa se nachází v oblasti, kde se dotýkají hranice České republiky, Polska a Spolkové republiky Německo (SRN), viz obrázek 3. Euroregion byl pojmenován podle řeky Nisy, která pramení kousek od města Jablonec nad Nisou, protéká Libercem a zároveň tvoří hranici mezi Polskem a Německem. Území euroregionu má rozlohu 13 018 km², z toho největší území představuje polská část

⁹³ Struktura. *Euroregion Neisse–Nisa–Nysa* [online].

(41,6 %). Německá část má rozlohu 34,5 % území a zbývající část (24,3 %) tvoří české území.⁹⁴

Z geografického hlediska je Euroregion velice rozmanitý. Území SRN je známé svými nížinami s velkým množstvím vodních nádrží a jezer, které jsou turistickým cílem obyvatel nejen Německa, ale čím dál častěji i obyvatel severních Čech a Polska. České území je charakteristické horskou krajinou – nacházejí se zde Krkonoše, Jizerské hory, Lužické hory a Ještědský hřbet. Jih české části je často navštěvován díky oblasti zvané Český ráj, ve které se nalézají ojedinělé pískovcové skály. Důležitou vodní plochou jsou nádrže s pitnou vodou Souš a Josefův důl. Polská strana má též spíše horský ráz, nacházejí se zde kromě Jizerských hor a Krkonoš také Kačavské hory a Janovické rudavy. Oblíbená oblast v okolí Swieradova Zdroje je unikátní svými minerálními zdroji a léčivými vodami. Na polské části se dále těží nerostné suroviny, převážně hnědé uhlí, kaolin nebo čedič.⁹⁵ Mapa ERN je znázorněna v obrázku 3.

Obrázek 3: Mapa Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Zdroj: Euroregion Nisa. Český statistický úřad [online].

⁹⁴ Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX, *Fakta a vize 1991-2010*, s. 3

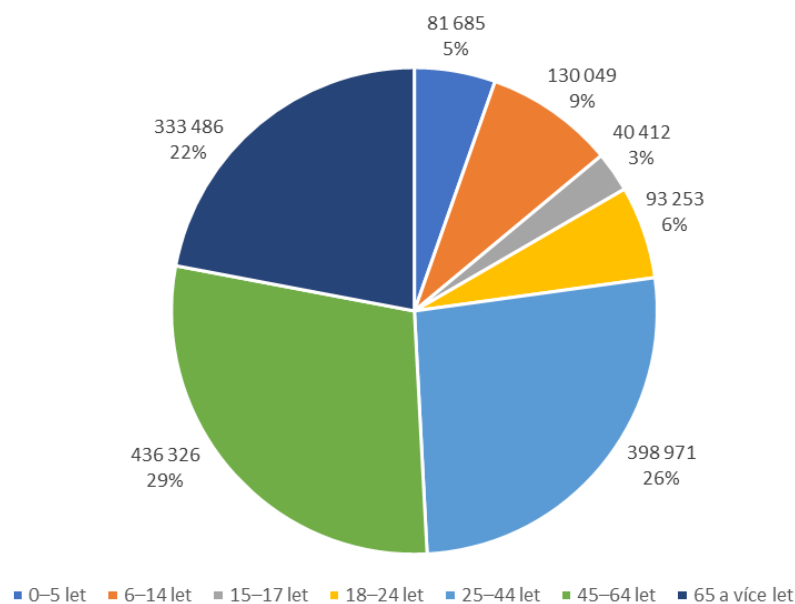
⁹⁵ Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX, *Strategie rozvoje Euroregionu Nisa 2014–2020*, s. 17.

4.1.5 Socioekonomická charakteristika

Dle poslední analýzy Českého statistického úřadu, která byla vydána na konci roku 2017, v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa žije 1 514 182 obyvatel, z toho 739 561 mužů a 774 621 žen. Průměrný počet obyvatel na km² v rámci celého Euroregionu je 128,8.⁹⁶ Nejpočetnější věkovou skupinou je obyvatelstvo ve věku 45–64 let (celkem 436 326 obyvatel), naopak nejméně početnou je obyvatelstvo ve věku 15–17 let (celkem 40 412 obyvatel). Nejvíce obyvatel žije na německé části euroregionu (559 221 obyvatel), poté na polské (524 684 obyvatel) a nejméně lidnatá je česká část Euroregionu (430 277). V porovnání s Českou republikou se v ERN nachází více osob v rozmezí 65 let a více – celorepublikový průměr je 19,2 %, v Euroregionu je to 22 %. Co se týká nejmladší skupiny, tedy osob ve věkové kategorii 0-5 let – republikový průměr činí 6,3 %, v Euroregionu se jedná o podíl 5 %. V Euroregionu žije v porovnání s ČR více seniorů a méně nejmladšího obyvatelstva, což by mohlo mít z demografického hlediska do budoucna negativní následky, např. zpomalení ekonomického vývoje (vzhledem k tomu, že by zde nebyl dostatečný počet mladé pracovní síly a větší počet stárnoucí pracovní síly, která by byla celkově méně produktivní). Grafické znázornění obyvatel dle věkových skupin v Euroregionu je uvedeno v grafu 3.

⁹⁶ Rok 2017. *Krajská správa ČSÚ v Liberci* [online].

Graf 3: Obyvatelstvo dle věkových skupin v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa k 31. 12. 2017

Zdroj: Český statistický úřad - Krajská správa Liberec, vlastní zpracování.

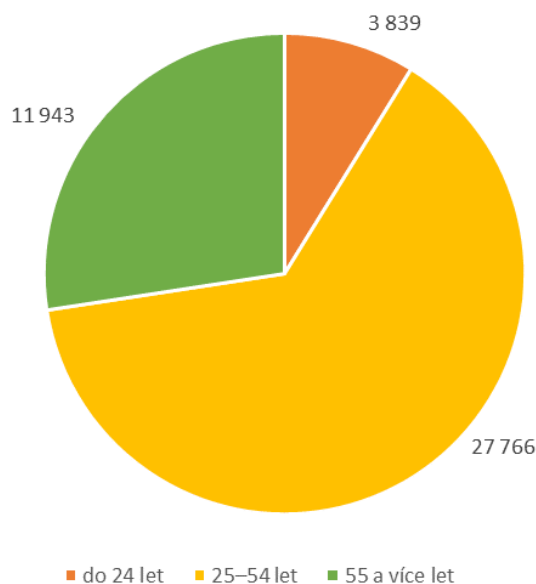
V Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa bylo ke konci roku 2017 nezaměstnáno 43 548 osob. Nejvíce nezaměstnaných spadá do věkové skupiny 25–64 let, naopak nejméně nezaměstnaných je obyvatel spadající do skupiny do 24 let, znázorněné v grafu 4. Největší počet nezaměstnaných osob byl ke konci roku 2017 na německé části Euroregionu, konkrétně 21 383 obyvatel. Nejméně nezaměstnaných obyvatel bylo na polské straně Euroregionu, 10 315 osob. Na českém území bylo nezaměstnáno 11 850 osob. Podíl nezaměstnaných osob, tj. podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku, je ve statistice od ČSÚ rozděleno dle jednotlivých okresů.⁹⁷ Na české straně Euroregionu se nachází největší podíl nezaměstnaných v okrese Děčín, nejmenší podíl nezaměstnaných je v okrese Česká Lípa. V německé části je podíl nezaměstnaných nižší v okrese Bautzen (6,2 %) a vyšší v druhém okrese, Görlitz (9,2 %). Největší podíl nezaměstnaných se na polské straně Euroregionu nachází v okrese Lwówek Śląski (a zároveň je to okres s největším podílem nezaměstnaných v celém Euroregionu) s 13 %. Dle analýzy z roku 2018, vypracované Ministerstvem práce a sociálních věcí⁹⁸, podíl nezaměstnaných

⁹⁷ Metodické popisy ukazatelů VŠPS. Český statistický úřad [online].

⁹⁸ Analýza za rok 2018 včetně příloh. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online].

v roce 2017 byl v České republice 3,8 %, v porovnání s Libereckým krajem je to o 0,2 % vyšší.

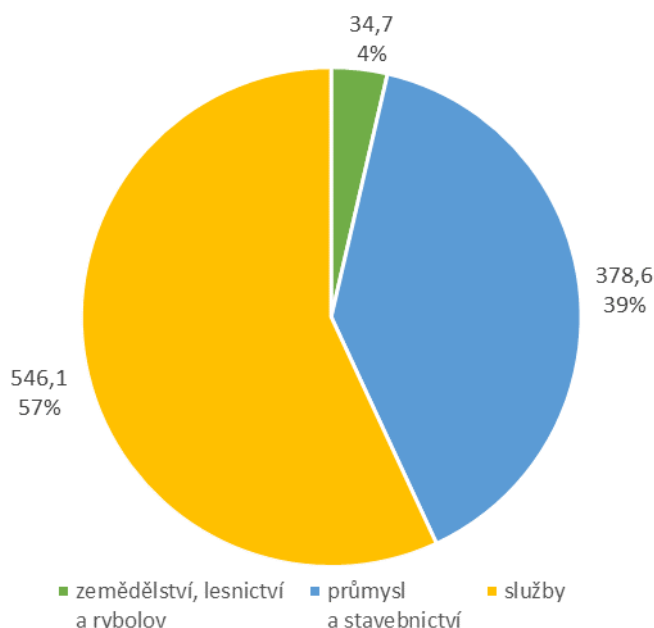
Graf 4: Počet osob bez práce dle věkových kategorií v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa k 31. 12. 2017

Zdroj: Český statistický úřad - Krajská správa Liberec, vlastní zpracování.

Z hlediska zaměstnanosti bylo v roce 2017 v Euroregionu zaměstnáno 959 400 osob. Největší počet zaměstnaných osob bylo v české části – 592 600 osob, dále v německé části, celkem 261 100 osob a nejméně pak v polské části 110 500 osob. Celkově bylo nejvíce osob zaměstnáno v sektoru služeb (CZ-NACE G-U) – celkem 546 100 osob, dále v průmyslu a stavebnictví (CZ-NACE B, C, D, E, F) – 378 600 osob a nejméně v sektoru zemědělství, lesnictví a rybolovu (CZ-NACE A) – 34 700 osob. Procentuální rozdělení zaměstnaných dle území Euroregionu je následující: na české straně bylo nejvíce zaměstnaných v sektoru služeb (60 %), poté v sektoru průmyslu a stavebnictví (48,4 %) a nakonec v sektoru zemědělství, lesnictví a rybolovu (2,6 %). Na německé straně byla v roce 2017 situace následující: 66,4 % zaměstnaných pracovalo v sektoru služeb, 31,5 % v sektoru stavebnictví a průmyslu a 2,1 % pracovalo v sektoru zemědělství. Na polské straně Euroregionu byla situace procentuálně trochu odlišnější – 50 % zaměstnaných pracovalo v sektoru služeb, 36,2 % v sektoru stavebnictví a průmyslu a 13,92 % v sektoru zemědělství, lesnictví a rybolovu. Konkrétní počet zaměstnaných dle ekonomických činností je znázorněn v grafu 5.

Graf 5: Zaměstnaní (v tis.) dle ekonomické činnosti v Euroregionu Neise-Nisa-Nysa v roce 2017 vč. procentuálního podílu

Zdroj: Český statistický úřad - Krajská správa Liberec, vlastní zpracování.

Co se týká výdělku hrubé měsíční mzdy, rozdíly jsou zde poměrně veliké. Nepřekvapivě nejvyšší hrubá měsíční mzda byla v německé části Euroregionu, a to ve výši 3096 EUR. Na českém území byla průměrná hrubá měsíční mzda 1008 EUR, nejnižší pak na polské části – 893 EUR. Polská hrubá měsíční mzda byla tedy o 71,15 % nižší v porovnání s německou. Výše hrubé měsíční mzdy v jednotlivých okresech daných částí euroregionu jsou znázorněny v tabulce 3. V české části je měna uvedena v Kč, v německé v eurech a v polské části ve zlotých.

Tabulka 3: Průměrné hrubé měsíční mzdy v okresech Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa v roce 2017

Okres, město s právy okresu, euroregion	Průměrná hrubá měsíční mzda v národní měně	Průměrná hrubá měsíční mzda ⁹⁹ (€)
Česká část		
Liberecký kraj	26 649	1 012
Ústecký kraj	26 455	1 005
Německá část		
Svobodný stát Sasko	3 096	3 096
Polská část		
Jelenia Góra, město	4 238	995
Bolesławiecki	3 902	916
Jeleniogórski	3 760	883
Kamiennogórski	3 662	860
Lubański	3 622	851
Lwówecki	3 570	839
Zgorzelecki	3 867	908

Zdroj: Český statistický úřad - Krajská správa Liberec, vlastní zpracování.

4.1.6 Strategie rozvoje Euroregionu Nisa

Projekty, které byly schváleny na území Euroregionu, vycházejí ze Strategie rozvoje Euroregionu Nisa na období 2014–2020. V této Strategii jsou definovány oblasti, ve kterých by měla být Euroregionem podporována a rozvíjena spolupráce. Strategie je stanovena na základě analýzy klíčových aktérů a sumarizuje priority spolupráce. Strategie byla vytvořena na základě harmonizačního procesu, kdy ze Strategie rozvoje české a polské části ERN 2014–2020 (v rámci česko-polského projektu) a Hlavní akční oblasti okresů Görlitz a Bautzen pro Strategii Euroregion Neisse-Nisa-Nysa vznikl společný dokument Strategie Euroregion Neisse-Nisa-Nysa 2014–2020 (v rámci česko-saského a polsko-saského projektu).

Východisky pro vytvoření společné koncepce byly v rámci Strategie rozvoje české a polské části např. tyto prioritní oblasti: dopravní dostupnost, hospodářství, bezpečnost, životní prostředí aj. Z Hlavních akčních oblastí okresů Görlitz a Bautzen se pak jednalo o prioritní oblasti bezpečnosti, cestovní ruch, celoživotní učení, posílení konkurenceschopnosti MSP, energie a ochrana atd. Následně bylo v harmonizačním

⁹⁹ Přepočten na eura byl proveden ČSÚ dle středního kurzu ČNB, který byl v roce 2017 za 1 EUR = 26,33 Kč, a středním kurzem Národní polské banky v roce 2017, kdy 1 EUR = 4,2576 Zł.

procesu definováno nejdůležitějších šest oblastí, které jsou klíčové pro všechny tři země.¹⁰⁰

- Doprava
- Hospodářství a cestovní ruch
- Ochrana životního prostředí a klimatu, energie
- Řízení rizik
- Kultura, vzdělávání a věda
- Podpora přeshraniční spolupráce

Detailnější rozepsání tematických oblastí vč. prioritních oblastí a opatření Strategie jsou uvedeny v příloze 1.

4.2 Analýza projektů

V rámci přeshraniční spolupráce je možné realizovat velké projekty, které mají přeshraniční dopad na obě strany, měly by řešit společné problémy, a i po ukončení projektu by měly být nadále využívány konkrétní výstupy. Tyto projekty jsou v Euroregionu Euroregion Neisse–Nisa–Nysa financovány buď z programu Interreg V-A Česká republika – Polsko nebo z Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020. Dále také existují projekty, které jsou financovány z tzv. Fondu malých projektů (FMP), jejichž podmínka čerpání byla uvedena v teoretické části. Fondem malých projektů jsou podporovány mikroprojekty, které jsou zaměřeny především na aktivity v oblasti setkávání, proto jsou taktéž nazývány people-to-people a mají charakter lokální přeshraniční spolupráce. Výzvy k financování mikroprojektů jsou vyhlašovány přímo Euroregionem.¹⁰¹

V následujících podkapitolách jsou uvedeny projekty, které jsou realizovány nebo již byly dokončeny do října 2019 mezi česko-německou a česko-polskou stranou Euroregionu v dotačním období 2014–2020. Data byla získána z oficiálních stránek obou programů: Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020¹⁰² a Interreg V-A Česká republika – Polsko¹⁰³, kde jsou uvedeny projekty napříč

¹⁰⁰ Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX. *Strategie rozvoje Euroregionu Nisa 2014–2020*, s. 9.

¹⁰¹ Základní informace o programu. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

¹⁰² Seznam projektů za dotační období 2014–2020. *SN-CZ* [online].

celé česko-německé a česko-polské hranice. Proto bylo nutné manuálně vyselektovat projekty spadající do území ERN.

4.2.1 Česko-německá spolupráce na území ERN

Jak již bylo v teoretické části uvedeno, v Programu spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020 byly vymezeny čtyři prioritní osy:

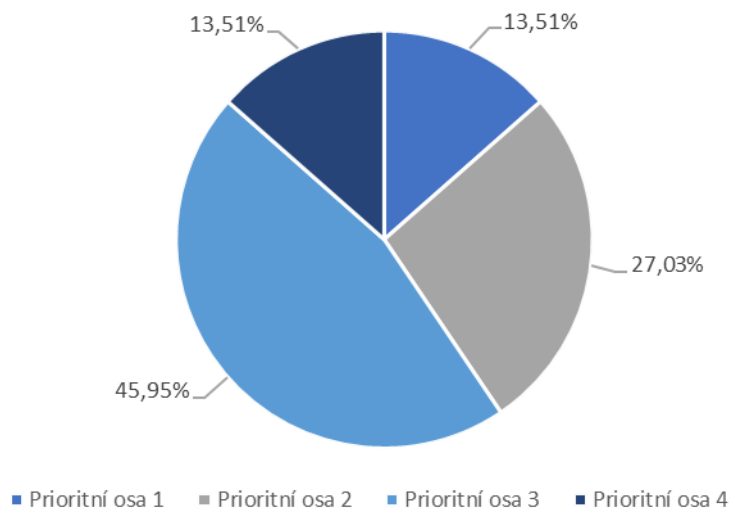
- **Prioritní osa 1:** Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik
- **Prioritní osa 2:** Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů
- **Prioritní osa 3:** Investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku k získávání dovedností a do celoživotního učení
- **Prioritní osa 4:** Posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě

Mezi česko-německou stranou Euroregionu Neisse–Nisa–Nysa bylo do října 2019 realizováno nebo již dokončeno v dotačním období 2014–2020 již 37 projektů v celkové výši výdajů 38 653 944,10 EUR. Způsobilé dotační prostředky činí 32 644 134,60 EUR a průměrná výše dotace je 85 %. Projekty jsou odlišně časově náročné, nejdelší trvá 88 měsíců (jedná se o projekt Společný fond malých projektů v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa), naopak nejkratší projekt má délku 32 měsíců (s názvem Rozvoj přeshraniční akademické sítě pro podporu vzniku podniků). Průměrná délka trvání projektů mezi českou a německou stranou Euroregionu je 44 měsíců. Projekt s celkovými nejvyššími výdaji je opět projekt Společný fond malých projektů v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, jehož výdaje jsou 4 056 287,66 EUR. Jedná se o podporu mikroprojektů s obsahovým zaměřením kompatibilním se Společným realizačním dokumentem FMP a správa FMP za Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Druhým projektem s nejvyššími celkovými výdaji 2 711 101,24 EUR je projekt „4 města zachraňují přes hranice“, který se zaměřuje na spolupráci v oblasti požární ochrany a zamezení negativních následků katastrof. Z tohoto důvodu byly pořízeny nejnovější

¹⁰³ Výzvy k předkládání projektů a přehled schválených projektů. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online].

vybavení pro města Herrnhut (Německo), Hrádek nad Nisou, Liberec a Zittau (Německo), zároveň také proběhla společná cvičení a práce s mládeží.

Graf 6: Podíl projektů (v %) v jednotlivých prioritních osách mezi česko-německou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020

Zdroj: Seznam projektů za dotační období 2014–2020. *SN-CZ [online]*, vlastní zpracování.

Jak je možné vyčíst z grafu 6, nejvíce projektů (téměř 46 %) spadá do prioritní osy 3: Investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku, která se zaměřuje např. na opatření předškolního vzdělávání, zlepšování jazykové vybavenosti, podporu dílčích školních projektů, podporu vzájemné spolupráce mezi školami a podniky aj. Počet projektů takto změřených má pravděpodobně velkou souvislost s množstvím vzdělávacích institucí v Libereckém kraji – nachází se zde 221 základních škol¹⁰⁴, 48 středních škol¹⁰⁵ a jedna státní vysoká škola Technická univerzita v Liberci. Projekt s nejvyššími celkovými výdaji spadající do prioritní osy 1 je „Vzdělávání Aktivně! Inkluzivní profesní orientace v Euroregionu“ (výše výdajů: 2 347 233,33 EUR), který se zaměřuje na spolupráci mezi Českem a Německem v oblasti inklusivního vzdělávání a zároveň vytvoření dvou inklusivních vzdělávacích dílen. Druhým nejnákladnějším projektem v této prioritní ose je „Prameny spojují krajiny a státy – environmentální vzdělávání a kooperace v regionu Liberec-Zittau“ (výše výdajů: 1 267 568,29 EUR).

¹⁰⁴ Základní školy – Liberecký kraj. *Seznamskol.cz [online]*.

¹⁰⁵ Střední školy – Liberecký kraj. *Stredniskoly.cz [online]*.

Druhou největší skupinou projektů (27 %) jsou projekty spadající do prioritní osy 2: Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů. V této ose se nejvíce realizovaly projekty zabývající se investicemi do zachování, ochrany, propagace a rozvoje kulturního a přírodního dědictví, uměleckých objektů a kulturních projektů a dále opatřeními na podporu turisticko-kulturní infrastruktury. Projekt „Od Valdštejna k Pücklerovi – knížecí kvalita služeb pro naše hosty“, se zaměřuje na turistické zhodnocení měst Bad Muskau a Doksy pomocí dvou nových turistických informačních center a nového prohlídkového okruhu zámku v Doksech. Jedná se v této prioritní ose o projekt s nejvyššími celkovými výdaji (2 360 278,70 EUR) a schválená výše dotačních prostředků činila 2 006 236,89 EUR.

V prioritní ose 1, která se orientuje na protipovodňovou ochranu, investice do výbavy a vstrojení či na celkové zlepšení spolupráce formou společných cvičení, bylo zrealizováno pět projektů (13,5 %). Všech pět projektů se zaměřuje na spolupráci záchranných složek (nejčastěji hasičů) při mimořádných a krizových situacích. Zbývající prioritní osa 4, se stejným počtem projektů jako prioritní osa 1, cílí na udržitelnou partnerskou spolupráci. Konkrétním projektem je např. ALiZi: oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity (výše celkových nákladů 242 799,04 EUR), který je blíže popsán v kapitole 4.2.1.

Počet realizovaných projektů financovaných Fondem malých projektů bylo do října 2019 na česko-německém území Euroregionu realizováno 281.¹⁰⁶ Tabulka 4 obsahuje komplexní údaje o počtu projektů v jednotlivých prioritních osách, výše způsobilých výdajů v jednotlivých prioritních osách celkem, schválenou výši dotačních prostředků a sazbu spolufinancování z prostředků EU.

¹⁰⁶ Bewilligte Projekte. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online].

Tabulka 4: Seznam velkých projektů mezi českou a německou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020

	Počet projektů	Způsobilé výdaje celkem	Schválená výše dotačních prostředků	Sazba spolufinancování z prostředků EU
Prioritní osa 1	5	8 041 135,98 €	6 827 982,02 €	84,91 %
Prioritní osa 2	10	11 470 128,13 €	9 711 483,34 €	84,67 %
Prioritní osa 3	17	12 929 635,69 €	10 841 440,14 €	83,85 %
Prioritní osa 4	5	6 192 034,30 €	5 263 229,10 €	85,00 %

Zdroj: Seznam projektů za dotační období 2014–2020. *SN-CZ [online]*, vlastní zpracování.

4.2.2 Česko-polská spolupráce na území ERN

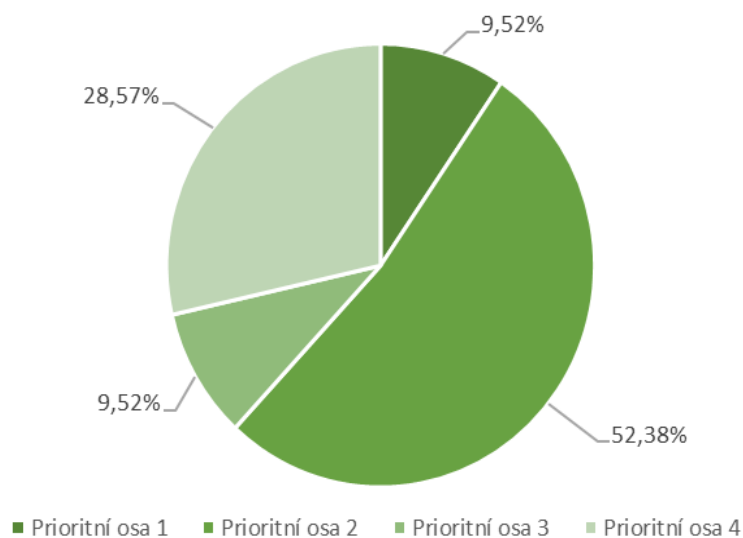
Projekty mezi česko-polskou stranou Euroregionu jsou financovány z programu Interreg V-A Česká republika – Polsko, ve kterém byly taktéž vymezeny čtyři prioritní osy:

- **Prioritní osa 1:** Společné řízení rizik
- **Prioritní osa 2:** Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti
- **Prioritní osa 3:** Vzdělávání a kvalifikace
- **Prioritní osa 4:** Spolupráce institucí a komunit

Tabulka 5 obsahuje údaje o projektech mezi česko-polskou stranou Euroregionu Neisse–Nisa–Nysa do října 2019 během dotačního období 2014–2020. Z tabulky je možné vyčíst, do jakých prioritních os projekty spadají, celkové výdaje projektů a jaká byla částka hrazená z fondů EU. Prozatím realizováno nebo již dokončeno 21 projektů v celkové výši 48 108 172,79 EUR a dotačními prostředky ve výši 38 793 513,88 EUR. Projekty měly odlišnou délku, nejdelší projekt trvá 47 měsíců (s názvem „Bezpečné pohraničí“) a nejkratší 15 měsíců (projekt „Pohraničím v sedle kola“). Průměrná délka projektu mezi českou a polskou stranou je přibližně 29 měsíců. Projekt s nejvyššími celkovými výdaji ve výši 19 782 920,37 EUR je „Od zámku Frýdlant k zámku Czocha“, který se zároveň stal největším projektem v rámci česko-polské spolupráce. Jeho cílem byla rekonstrukce dopravní infrastruktury, které povede ke zvýšení dostupnosti příhraničních oblastí a tím se zvýší návštěvnost regionů Frýdlantska a jižní části

Dolnoslezského vojvodství. Druhým projektem s nejvyššími celkovými výdaji (7 987 790,65 EUR) „Bezpečné pohraničí“ byl určen všem záchranným službám v pohraničí a díky tomuto projektu bylo umožněno komplexně řešit spolupráci a posílení bezpečnostního systému v pohraničních regionech.

Graf 7: Podíl projektů (v %) v jednotlivých prioritních osách mezi česko-polskou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020

Zdroj: Výzvy k předkládání projektů a přehled schválených projektů. *Interreg V-A Česká republika – Polsko [online]*, vlastní zpracování.

Graf 7 znázorňuje podíl projektů realizovaných v jednotlivých prioritních osách. Nejvíce projektů (cca 52 %) spadá do prioritní osy 2: Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů na podporu zaměstnanosti. Konkrétním příkladem projektu spadající do této osy je projekt „Jizerky – ráj pro aktivní turisty“, jež se zabývá problémem nevyužití potenciálu nejen přírodních, ale i historických neznámých oblastí Jizerských hor. Očekává se, že pomocí vytvoření nových a rozšíření stávajících tras pro běžkaře dojde k většímu počtu návštěvníků do těchto oblastí. Pomocí dalšího projektu „Po stopách regionální výroby a tradice v polsko-českém regionu Jelenohorské kotliny, Jizerských hor a Krkonoš“ budou natočeny edukativní videa o skle, bižuterii, keramice aj., které budou prezentovány na sociálních médiích a YouTube. Cílem je vytvořit virtuální stezku původních regionálních tradic. Všechny projekty realizované v prioritní ose 2 se primárně zaměřují na turistiku.

V prioritní ose 4: Spolupráce institucí a komunit bylo zrealizováno šest projektů (28,5 %) a jedná se v tomto případě o druhou nejpočetnější skupinu. Byl například zrealizován projekt, který cílí na dostatečnou informovanost veřejnosti o drogách, během kterého došlo ke vzájemné spolupráci policejních jednotek v oblasti protidrogové kriminalitě nebo projekt „Zefektivnění česko-polské spolupráce v boji proti „kyberkriminalitě“, který byl v rámci této prioritní osy nejvíce nákladný (celkové výdaje činily 3 064 440,62 EUR).

Nejméně projektů (9,5 %) bylo prozatím zrealizováno v prioritní ose 1: Společné řízení rizik, kam spadají dva projekty – „Bezpečné pohraničí“ a „Posílení bezpečnosti společného příhraničí v oblasti Jelenohorské kotliny, Jizerských hor a Krkonoš“. Stejný počet projektů byl zrealizován v prioritní ose 3: Vzdělávání a kvalifikace, což úplný opak oproti česko-německé spolupráci. Konkrétní projekty nesou název „Společná cesta k podnikavosti na školách“, který se dělí na několik částí – teoretickou část vzdělávacího programu pro pedagogy a praktickou část vzdělávacího programu pro žáky. V druhém vzdělávacím projektu „Přeshraniční vzdělávání žáků technických oborů“ budou pedagogové z partnerských škol spolupracovat na modulárním vzdělávacím kurzu, který bude v budoucnu dostupný i pro další školy.

V přeshraniční spolupráci mezi českou a polskou stranou Euroregionu bylo v říjnu 2019 zrealizováno 82¹⁰⁷ projektů financovaných z Fondu malých projektů (tzn. téměř o 70 % méně, než tomu je v česko-německé spolupráce). Tabulka 5 obsahuje komplexní údaje o počtu projektů v jednotlivých prioritních osách, výše způsobilých výdajů v jednotlivých prioritních osách celkem, schválenou výši dotačních prostředků a sazbu spolufinancování z prostředků EU.

¹⁰⁷ Fond mikroprojektů v rámci programu přeshraniční spolupráce Interreg V-A Česká republika – Polsko: Seznamy projektů. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online].

Tabulka 5: Seznam velkých projektů mezi českou a polskou stranou ERN k říjnu 2019 v dotačním období 2014–2020

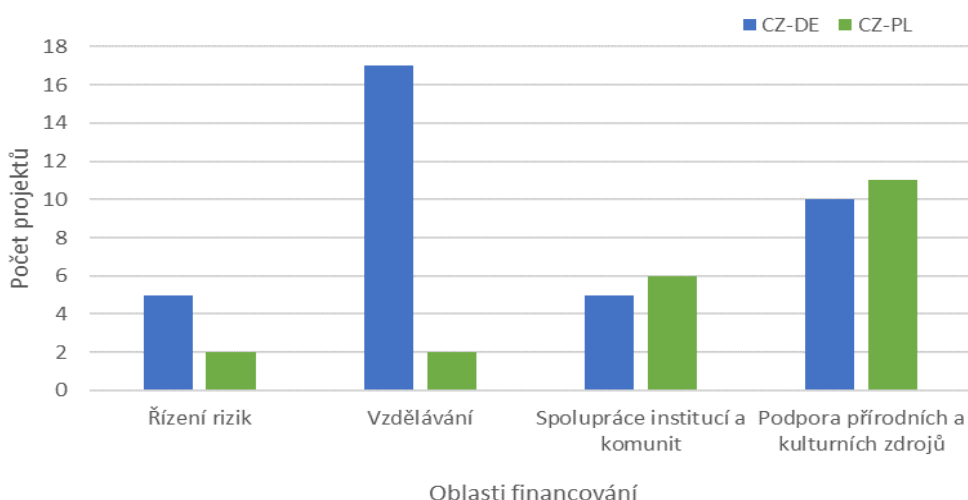
	Počet projektů	Celkové způsobilé výdaje projektu	Částka hrazená z fondů EU	Sazba spolufinancování z prostředků EU
Prioritní osa 1	2	8 940 147,37 €	7 599 123,54 €	85,00 %
Prioritní osa 2	11	31 345 228,26 €	24 546 251,77 €	78,31 %
Prioritní osa 3	2	822 121,94 €	698 803,64 €	85,00 %
Prioritní osa 4	6	7 000 675,22 €	5 949 334,73 €	84,98 %

Zdroj: Výzvy k předkládání projektů a přehled schválených projektů. *Interreg V-A Česká republika – Polsko* [online], vlastní zpracování.

4.2.3 Porovnání česko-německé a česko-polské spolupráce

Porovnání projektů mezi česko-německou a česko-polskou stranou ERN je provedeno ze dvou hledisek: 1) počtu a tematického zaměření projektů a 2) finanční náročnosti projektů. Ačkoliv jsou jednotlivé prioritní osy mezi CZ-DE a CZ-PL trochu odlišné, jsou dle podobného charakteru a cílů sjednoceny do následujících čtyř tematických oblastí: řízení rizik; vzdělávání; spolupráce institucí a komunit; a podpora přírodních a kulturních zdrojů. Zatímco mezi česko-německou stranou se prozatím schválilo a zrealizovalo celkem 37 projektů, jejichž průměrná délka je 44 měsíců, v česko-polské spolupráci bylo zrealizováno 21 projektů (tj. o 43,2 % méně) a průměrná délka je 29 měsíců.

Graf 8: Tematické zaměření projektů mezi CZ-DE a CZ-PL k říjnu 2019 za období 2014–2020

Zdroj: *tabulka 5 a 6*, vlastní zpracování.

Srovnání projektů dle množství a tematického zaměření je znázorněno v grafu 8. Největší rozdíl je v oblasti vzdělávání. V CZ-DE spolupráci je to odvětví, ve kterém bylo zrealizováno nejvíce projektů (celkem 17), naopak v CZ-PL spolupráci bylo v prioritní ose zaměřující se na vzdělávání uskutečněno nejméně projektů. Jedním z důvodů může být skutečnost, že němčina je v porovnání s polštinou atraktivnější a více používána v rámci Evropy, proto se přeshraniční vzdělávání v Euroregionu spíše orientuje na německou stranu. Dalším faktem je, že na polské straně ERN není žádná vysoká škola, nejbližší se nachází ve Wroclawi, která však do území ERN nespadá. Česko-německé projekty týkající se vzdělávání se zaměřují na několik oblastí – v první řadě na odbourávání jazykových bariér, ale také na eko-výchovu dětí se zacílením na ekosystémy krajiny či osvětu týkající se vzniku odpadů. Vzhledem ke stávající situaci a nepříznivé prognózy ohledně počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva je pozitivní, že v CZ-DE spolupráci jsou tři projekty, které mají za cíl zlepšit šanci mladých lidí na regionálním trhu práce. Také v česko-polské spolupráci se jeden ze dvou projektů orientuje na podnikavost ve školách – v rámci seminářů se studenti středních škol teoreticky vzdělávají o podnikatelských záměrech, dovednostech podnikatelů, finanční gramotnosti apod. V praktické části studenti zakládají a vedou malé firmy na obou stranách ERN, nejlepší pak dostanou certifikované ocenění. Cílem projektu je zlepšit situaci mladých lidí na trhu práce. Druhý projekt CZ-PL spolupráce také zohledňuje na aktuální potřeby přeshraničního trhu práce a zvýšení kvality vzdělání pro žáky technických oborů.

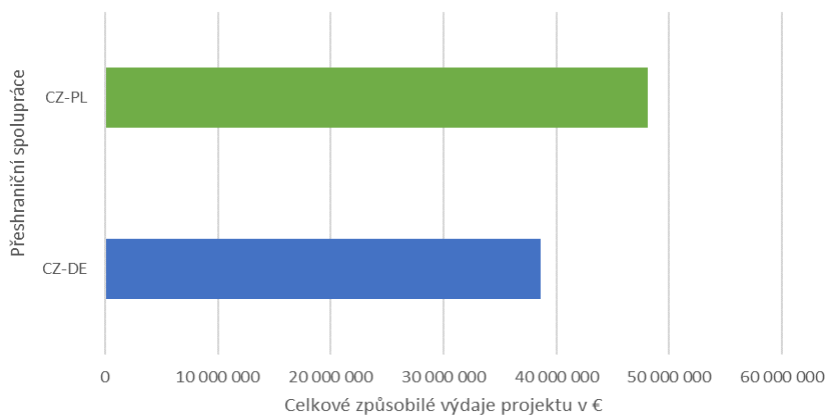
Téměř stejný počet projektů byl zrealizován v tematických oblastech „Spolupráce institucí a komunit“ a „Podpora přírodních a kulturních zdrojů“. V obou případech bylo na česko-polské straně zrealizováno o jeden projekt více. V oblasti spolupráce institucí a komunit se projekty na obou stranách zaměřují na prohloubení přeshraniční spolupráce nejen měst, ale také policejních jednotek např. v oblasti kriminality. Tematická oblast podpory přírodních a kulturních zdrojů se mezi CZ-DE a CZ-PL spoluprací obsahem nejvíce liší. Česko-polská spolupráce je v tomto případě více zaměřena na rozvoj přírodních a kulturních zdrojů, které cílí na podporu zaměstnanosti. Většina projektů se orientuje na cestovní ruch, který by měl vést k rozvoji česko-polského pohraničí. Často se jedná o rozšíření již existujících turistických tras, vybudováním komplexní turistické infrastruktury, zachováním tradic apod. Žádný z

CZ-PL projektů necílí na ochranu životního prostředí jako takového. Obdobné je to i na česko-německém území – v oblasti zachování a ochrany životního prostředí bylo uskutečněno více projektů s charakterem rozvoje kultury a cestovního ruchu, avšak alespoň dva projekty se zaměřují na zachování a ochranu biodiverzity druhově vzácných polních luk v pohraničí a na boj proti včelím onemocněním.

Projekty z tematické oblasti „Řízení rizik“ v obou případech nejčastěji souvisí s přeshraniční spoluprací hasičských sborů, která díky vzájemné kooperaci při cvičení a workshopech vede k efektivním zásahům při výskytu mimořádných a krizových situacích.

Zajímavé je porovnání finanční stránky projektů. Již bylo zmíněno, že v rámci česko-německé spolupráce bylo oproti česko-polské zrealizováno o 16 projektů více. Co týče finanční náročnosti, celková výše výdajů CZ-DE projektů činí 38 653 944,10 EUR. A ačkoliv bylo na česko-polském území zrealizováno méně projektů, jejich celková výše výdajů činí 48 108 172,79 EUR. Průměrné náklady na jeden CZ-DE projekt je tedy 1 044 701,2 EUR, zatímco průměrná výše nákladů CZ-PL projektů je téměř jednou tak vysoká – 2 290 865,271 EUR. Nejvíce finančně náročný je CZ-PL projekt „Od zámku Frýdlant k zámku Czochoa“ s celkovými výdaji ve výši 19 782 920,37 EUR, s cílem zrekonstruování dopravní infrastruktury, která povede ke zvýšení dostupnosti příhraničních oblastí a zároveň zvýší návštěvnost regionů Frýdlantska a jižní části Dolnoslezského vojvodství. Grafické znázornění finanční náročnosti projektů je v grafu 9.

Graf 9: Porovnání celkových způsobilých výdajů CZ-DE a CZ-PL projektů v €

Zdroj: tabulka 5 a 6, vlastní zpracování.

4.3 Projekt ALiZi

Empirická část této práce se dále zaměřuje na konkrétní projekt s názvem ALiZi – oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. Předmětem diplomové práce se tento projekt stal proto, že se jedná o unikátní přeshraniční spolupráci mezi Libercem a Zittau, která se zaměřuje na komplexní systém budoucí kooperace. Projekt obsahuje několik dílčích aktivit, které jsou dále přiblíženy.

4.3.1 Představení projektu

Projekt spočívá ve spolupráci dvou měst – Liberce a Zittau. Statutární město Liberec je nejdůležitějším ekonomickým, kulturním, vzdělanostním a správním centrem Libereckého kraje. Nachází se v kotlině mezi Ještědským hřebenem a Jizerskými horami. Symbolem města je hora Ještěd (1012 m. n. m.), která je taktéž označována jako stavba století. Ve městě žije přibližně 106 tisíc obyvatel a rozkládá se na ploše 106 km². V minulosti bylo město známo díky textilní výrobě, která byla založena šlechtickým rodem Redernů a dále byla rozvíjena za vojevůdce Albrechta z Valdštejna. Největší rozkvět textilní průmyslu nastal v polovině 18. století, během kterého vznikly velké manufaktury. Počátkem 20. století dochází v Liberci k vzestupu, během kterého došlo k přestavbě centra a vybudování veřejných staveb. Rozvoj byl pozastaven kvůli oběma světovým válkám s tím, že po druhé nastal definitivní úpadek. Nic se nezměnilo ani po nastolení komunistického režimu. Až na počátku 90. let došlo k zásadní změně – Liberec byl relativně rychle zrekonstruován a opět začal být důležitým místem, tak jako v období před první světovou válkou.¹⁰⁸

Zittau (česky Žitava) se nachází nedaleko Trojmezí (česko-německo-polských hranic) a je sídlem Zemského okresu Görlitz (Zhořelec). V městě žije přibližně 26 tisíc obyvatel, což je přibližně čtvrtina z celkového počtu obyvatel Liberce. Zajímavostí je, že v roce 1950 ve městě žilo téměř 50 tisíc obyvatel, poté se počet snižoval a stagnace stále přetrvává. Zittau byla v minulosti známá rozvojem strojírenského a textilního průmyslu, hlavně po roce 1830. Nyní je tato sféra hospodářství primárně zastoupena malými a středními podniky. V devadesátých letech vznikaly nejen mezi univerzitou

¹⁰⁸ Základní údaje o městě. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

v Zittau, ale i dalšími vzdělávacími instituty v okolí strategické vztahy s regionálními podniky a v této návaznosti je nyní Zittau jedním z center saského automobilového průmyslu.¹⁰⁹

Zittau je významným partnerem Liberce – bylo tomu tak i v minulosti, kdy přes Zittau vedla důležitá obchodní stezka z Čech do Lužice.¹¹⁰ Díky této spolupráci je možné čerpat finance z přeshraničních fondů EU, z kterých za dotační období 2014–2020 se zrealizovalo několik projektů, jako např. na projektu „4 města zachraňují přes hranice“, jenž pomáhal zefektivňovat ochranu obyvatelstva, majetku a zároveň i životního prostředí v daných regionech. Projekt se dále zaměřoval na zefektivnění vzájemné spolupráce v oblasti požární ochrany, na zlepšení komunikace a na koordinaci při řešení krizových situacích. Lead partnerem tohoto projektu bylo Statutární město Liberec a partnery projektu se staly města Hrádek nad Nisou, Zittau a Hernhut (Německo).¹¹¹ Jedním z dalších projektů, na kterém se Liberec a Zittau podílely, je „Kulturní centrum Kino Varšava/Kino na třetí“, který má za cíl zrekonstruovat kompletní objekt kina Varšava (nacházející se v Liberci). Součástí tohoto projektu je spolupráce tří česko-saských pohraničních kina.¹¹² Také se města společně podílí na projektu Via Sacra, který propojuje duchovní památky rozmístěné po celém Trojmezí. Mezi nejintenzivnější spolupráce měst Liberce a Zittau patří právě projekt ALiZi.

Přípravy projektu ALiZi začaly v dubnu 2016 a projekt má trvat do června 2020. Projekt je realizován z Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020, spadá do prioritní osy 4: „Posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě“ a z Evropského fondu pro regionální rozvoj byla poskytnuta dotace ve výši 210.768,21 EUR. Celkové výdaje projektu jsou stanoveny ve výši 242.799,04 EUR.¹¹³

S iniciativou pro vznik projektu takového charakteru přišlo politického vedení před rokem 2016, které mělo tendenci lépe „uchopit“ a definovat přeshraniční region Nisa.

¹⁰⁹ Zittau. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

¹¹⁰ Tamtéž [online].

¹¹¹ 4 města zachraňují hranice. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

¹¹² Kulturní centrum Kino Varšava-Kino na třetí. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

¹¹³ ALIZI. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

Tím byla rozpoutána debata obou partnerů o založení Aglomerace Liberec Zittau, největším iniciátorem však byla německá strana. Vzhledem k tomu, že Zittau leží na okraji Saska, bývá často opomíjena. Zittau také čelí dlouhodobým problémům, které vznikly po roce 1989 – došlo k odlivu obyvatelstva do hospodářsky vyspělejších oblastí Německa a z 80 000 města stalo město 26 000, čímž zároveň došlo k enormnímu přebytku bytů. Další odliv obyvatelstva způsobil např. i útlum těžby v hnědouhelném dole Olbersdorf. V návaznosti nejen na tuto skutečnost začalo vedení Zittau spolupracovat s vedením Liberce a několik let docházelo k vyjednávání, jak zatraktivnit území Euroregionu, jaká spolupráce by mohla mezi městy vzniknout, jaký by byl její cíl a hlavně dopad.¹¹⁴

Projekt ALiZi se zaměřuje na širokou škálu oblastí. Hlavním cílem je zlepšit, zintenzivnit a vhodně strategicky nasměrovat přeshraniční spolupráci mezi městy Libercem a Zittau v oblasti česko-německé části Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Záměr je takový, že se Liberec má stát v blízké budoucnosti přeshraničním centrem česko-saské části Euroregionu: díky množství služeb, které nabízí a také vzhledem ke své hospodářské vyspělosti. Zittau by se mohla posunout ze své krajní pozice v Sasku, zintenzivnila by se tím spolupráce měst, což by mělo za následek prospěch celého území. Zintenzivnění spolupráce je v tomto případě myšlena přeshraniční spojitost v oblastech trhu práce, bydlení, vhodněji sjednané veřejné nabídky aj.

S tím souvisí i další oblasti, na které se projekt zaměřuje – společné stanovené priority rozvoje a opatření na základě územních evidenčních dat díky vzájemné spolupráci odborné veřejnosti, obyvatel a regionálního hospodářství. Dohoda o společných cílech rozvoje, prioritních oblastech a opatřeních kooperace v rozvojové strategii je jádrem a podstatou usilovnější a strategičtější spolupráce mezi Libercem a Zittau. Výchozími body strategie jsou: 1) odborný rozbor k současným i eventuálním propojením napříč hranicemi mezi oběma městy; 2) usilovná odborná výměna týkající se klíčových témat společného rozvoje mezi oběma samosprávnými celky.

V porovnání s jinými evropskými přeshraničními partnerstvími není provázanost mezi Libercem a Zittau tolik intenzivní a existuje málo spolehlivých informací.

¹¹⁴ Rozhovor s paní Ing. Stanislavou Mimrovou – manažerka projektu ALiZi. 17. 10. 2019

Konkrétně jsou postrádány údaje o přeshraničních provázanostech, a ačkoliv statistické úřady (např. i pracovní skupina EUREX) evidují data o sociálně-ekonomické situaci, výsledné informace jsou přeshraničně těžko srovnatelné. Proto by se měly vypracovávat odborné poznatky, které by obsahovaly spolehlivé a srovnatelné údaje o sociálně-ekonomické situaci, jež by se staly základem strategického vývojového procesu. Výsledky budou rozhodující jak pro dané území, tak i pro dotační území.¹¹⁵

Pro dosažení výše uvedených cílů byly stanoveny tři hlavní aktivity, které budou v následujících řádcích přiblíženy.

Nejdůležitější aktivitou projektu je vypracování strategického dokumentu, který je nezbytný pro rozvoj území. Touto strategií bude vytvořen unikátní nástroj pro získání jasné představy o příležitostech a limitech oblasti. Pomocí strategického dokumentu budou vymezené prioritní oblasti, na které se obě města mohou v rámci přeshraniční spolupráce zaměřit a v budoucnu realizovat. Dokument se bude skládat ze dvou částí, první (analytická) část bude podrobně obsahovat výchozí stav – analyzovat již existující vztahy a identifikovat příležitosti a potřeby v této oblasti. Doporučení a opatření pro společnou spolupráci a směr vývoje budou uvedeny v druhé části strategie. Strategický dokument by měl být dokončen v březnu 2020 – původně bylo plánováno jeho dokončení dříve, ale kvůli špatnému a nevhodnému plnění původního dodavatele, který statistická data sbíral a vyhodnocoval, musela být jeho smlouva vypovězena. Proto město Zittau, jakožto zodpovědný subjekt za zpracování této strategie, muselo na konci roku 2018 vypsát nové výběrové řízení a na jaře roku 2019 došlo k výběru nové firmy. Nový dodavatel mimo sbírání a zpracování statistických dat a údajů vyhodnocuje rozhovory s jednotlivými aktéry a odborníky z obou partnerských měst. Kvůli špatnému časovému plnění původního dodavatele bylo zažádáno o prodloužení projektu do roku 2020.¹¹⁶

Druhá aktivita představuje realizaci pěti společných workshopů, které se zaměřují na pět odlišných témat (bydlení, vzdělávání, cestovní ruch a marketing, životní prostředí a mobilita). Tyto témata mají největší potenciál pro budoucí rozvoj přeshraniční

¹¹⁵ ALiZi: oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online].

¹¹⁶ Rozhovor s paní Ing. Stanislavou Mimrovou – manažerka projektu ALiZi. 17. 10. 2019

spolupráce mezi Libercem a Zittau. V rámci každého workshopu byly vytvořeny nezávislé pracovní skupiny, jejichž součástí byli mimo jiné i odborníci z jednotlivých oblastí. Zástupci příslušných oddělení obou měst se taktéž zúčastnili dílčích workshopů. Všechny semináře proběhly během roku 2018 – dva, na téma bydlení a mobility, se konaly v Liberci, zbylé tři v Zittau.¹¹⁷ Například workshop zabývající se bydlením, řešil aktuální bytovou situaci a s ní i spojené problémy, které se vyskytují v obou městech. Problémy jsou však naprosto odlišné. Vzhledem k tomu, že Liberec je čím dál atraktivnější, je velice těžké sehnat nemovitost nebo parcelu k prodeji – poptávka je mnohokrát větší než nabídka. Naproti tomu se v Zittau nachází velké množství neobsazených bytů (spojitost s událostmi, které se děly v minulosti viz výše). Rozdíl v bydlení mezi ČR a Německem je v tom, že Němci jsou zvyklí bydlet v nájemních bytech a nemovitost nevlastnit, zatímco u nás je téměř zvykem být majitelem nemovitosti, ve které se bydlí. Zittau vidí velkou příležitost ve využití volných bytů hlavně u českých studentů, kteří tam studují vysokou školu i v českých občanech, které v německém městě žijí.¹¹⁸ Nejlépe přeshraničně funguje oblast cestovního ruchu, naopak téma dopravy je poměrně problematické. Zittau je vzhledem k enormnímu množství polských kamionů zatížena, proto i jedním z cílů těchto workshopů byla snaha najít společnou řeč týkající se jednotlivých problémů v daných oblastech.¹¹⁹

Další aktivita se zabývá výměnou zástupců jednotlivých oddělení na každé straně hranice, s cílem zintenzivnění spolupráce a odstranění jazykových a institucionálních bariér. Celkově se výměny zúčastnilo deset zástupců (z každé země pět), kteří pracují na odděleních zabývajících se problematikou, která je zároveň předmětem workshopů a zpracovávaného strategického dokumentu. Výměnní úředníci se v první řadě vzdělávali v jazykové oblasti se zaměřením na danou problematiku, ale také sdíleli zkušenosti s kolegy z partnerského města, předávali příklady z praxe aj. Do budoucna se počítá s tím, že stážisti se stanou tzv. „styčnými důstojníky“, kteří budou hlavním komunikačním uzlem při vyjednávání s partnerským úřadem v zahraničí a při přípravě / realizaci dalších projektů a aktivit vedoucí ke sblížení jak měst, tak i celého

¹¹⁷ ALiZi: oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online].

¹¹⁸ Liberec a Žitava společně diskutují o bydlení. *Liberec – oficiální stránky statutárního města Liberec* [online].

¹¹⁹ Rozhovor s paní Ing. Stanislavou Mimrovou – manažerka projektu ALiZi. 17. 10. 2019

území Euroregionu. V praxi by funkce styčného důstojníka znamenala to, že pokud např. na německé straně budou potřebovat poradit v určité oblasti, budou se moci přímo obrátit na konkrétního člověka, který prošel touto stáží.¹²⁰ Výsledkem výměnné stáže je utvoření vzájemné kooperace zástupců z dílčích oddělení, které se budou významně podílet při řešení problematiky s přeshraničním efektem a při vykonávání přeshraničních aktivit v konkrétní oblasti.¹²¹

4.3.2 Hodnocení projektu z pohledu účastníků výměnné stáže

Předmětem hodnocení efektivnosti projektu je výměnná stáž, jakožto jedna z projektových aktivit. Výměnné stáže se zúčastnilo celkem deset úředníků (pět z české a pět z německé strany), kteří by měli být hlavním komunikačním uzlem při vyjednávání s partnerským městem. Obecně byla snaha vyslat vždy jednoho zástupce z konkrétní oblasti. Výměnná stáž trvala pro každého účastníka osm týdnů, z toho čtyři týdny každý ze stážistů absolvoval jazykový kurz dané země. Jak již bylo zmíněno výše, cílem této výměny bylo osahat si pracovní postupy a prostředí v partnerském městě, aby komunikace při budoucí kooperaci a vyjednávání byla snazší. Pro tuto diplomovou práci se povedlo zrealizovat rozhovory (seznam otázek viz příloha 2) s pěti účastníky této stáže, tři z české strany a dva z německé. Podstatou rozhovorů bylo zjistit, zda taková přeshraniční výměna má smysl, jaká byla případná očekávání účastníků, skutečné výstupy či případné připomínky stážistů k chodu výměny.

Někteří z účastníků nechtěli být jmenováni, proto v rámci anonymity bude pouze uvedeno, že rozhovor poskytli za českou stranu úředníci z oddělení územního plánování; odboru školství a sociálních věd; a z oddělení kartografie a GIS. Za německou stranu poskytli rozhovor úředníci z oddělení územního plánování a odboru dopravy. Vyhodnocení přínosnosti výměnné stáže je rozděleno do čtyř oblastí: očekávání, skutečné výstupy, odlišnosti a problémy a největší přínosy.

¹²⁰ Rozhovor s paní Ing. Stanislavou Mimrovou – manažerka projektu ALiZi. 17. 10. 2019

¹²¹ ALiZi: oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. *Euroregion Neisse-Nisa-Nysa* [online].

Očekávání

Možnost zúčastnit se přeshraniční stáže obdrželo relativně velké množství úředníků napříč odvětvími. Tato stáž nebyla povinná (nejednalo se o žádné nařízení), čistě závisela na rozhodnutí jedince. Nejčastějším zdůvodněním účasti bylo očekávání zlepšení jazykových dovedností, navázání vztahu s kolegy ze sousedského státu a získání lepšího přehledu o pracovních procesech partnerského města. Zároveň díky stáži mohli úředníci vyjet na delší dobu pracovní do zahraničí.

Odlíšnosti a problémy

Případné odlíšnosti týkající se pracovních procesů se objevovaly různě napříč odděleními. Až na menší výjimky se pracovní postupy nelišily od těch, na které byli stážisté zvyklí z „domovské kanceláře“. Největší odlíšnosti se týkaly legislativy související s konkrétním oddělením. Na českých úřadech existuje kromě předpisů ze strany státu také mnoho dalších interních nařízení, oproti tomu v Německu je více regulací ze strany státu. Stážista z odboru školství a sociálních věcí uvedl, že ho překvapilo využívání praktikantů, což dle německé legislativy je povinnost držet procentuální podíl tzv. praktikantských míst. Tým úředníků se tímto lehce zdržoval, jednalo se však o zajímavý koncept, jak zvýšit podvědomí a třeba i zájem mladých lidí o fungování veřejné správy.

Často se však opakoval argument týkající se délky stáže. Vedle zvládnání povinností plynoucích z výměnného programu bylo zároveň nutné zajistit chod domovské agendy. Po dobu osmi týdnů byli stážisté vždy jeden týden v zahraničí a jeden doma. Vzhledem k délce stáže byl prvotní problém vůbec najít zájemce, kteří by si mohli dovolit ve svém zaměstnání chybět 8 týdnů. Z organizačního hlediska se naskytly problémy při zajištění jazykové výuky – osoba zodpovědná za organizaci výměny na německé straně byla často nedostupná nebo v zahraničí, tudíž některé lekce odpadly na poslední chvíli bez udání důvodu.

Největší přínosy

Hlavním přínosem stáže účastníci nejčastěji uvádějí navázání kontaktu s přeshraničními kolegy. Ačkoliv je Liberec a Zittau součástí jednoho regionu, pro mnohé účastníky se jednalo o první osobní vztah přes hranice. Nyní je tedy mnohem jednodušší se s jakoukoliv otázkou zeptat lidí, které již znají a nejedná se o anonymní

komunikaci. Dalším přínosem byl určitě jazykový kurz, i když se někteří ze stážistů setkali s organizačními problémy viz. přechozí odstavec. Výměna odbourala předsudky účastníků díky navázání osobního vztahu a chodu pracovních procesů na druhé straně.

Zpětné hodnocení stáže

Z celkového hlediska stáže byla hodnocena pozitivně vzhledem k původnímu očekávání účastníků. Jeden ze stážistů dokonce uvedl, že stáž předčila očekávání a pokud by to bylo možné, na stáži by i přes některá negativa zůstal déle. Většina účastníků by se stáže zúčastnila znovu, ale vzhledem k nedostatečným německým jazykovým schopnostem by někteří stážisté upřednostnili výměnu v anglickém jazyce. Zároveň jeden účastník podotknul fakt, že není nutné, aby stážisti dojížděli na jazykový kurz do zahraničí. Mohou se aktivně vzdělávat ve svém domovském městě, intenzivněji a delší čas. Přeci jen doba stáže se z poloviny skládala z jazykových kurzů. Tato doba by ale mohla být efektivněji využita pro předávání příkladů z praxe partnerského města, lepší poznání struktur, fungování jiných odborů a vstřebání velkého množství informací. Taktéž bylo navrženo, aby stáže tohoto charakteru byly povinné pro více zaměstnanců obou stran.

Hodnocení projektu manažerkou projektu ALiZi

Dle slov paní Ing. Mimrové (seznam otázek viz příloha 3) – ačkoliv jsou očekávání často větší než skutečná realita, projekt splnil svůj účel. Primárně se města zúčastnila tohoto projektu proto, že spolu vzájemně často spolupracují – ať už v oblasti bytové politiky, trhu práce aj. Spolupráce mezi městy má jistou historii, nikdy před tím ale nebyla nijak pevně definována a neměla žádná pravidla. Z hlediska výměny úředníků byla snaha vždy vyslat jednoho pracovníka za konkrétní oblast, aby si osahal pracovní postupy a prostředí na druhé straně. Cílem bylo vytvořit základnu úředníků, kteří budou do budoucna spolupracovat, což se povedlo. Konkrétním případem může být i to, že již během stáže došlo k vzájemné kooperaci dvou úředníků z partnerských měst, kteří se budou v dalším období podílet na projektu z oblasti územního plánování.

5 Souhrnné zhodnocení projektů přeshraniční spolupráce

V návaznosti na socioekonomickou analýzu, analýzu projektů a konkrétní projekt ALiZi bude v této části uvedeno souhrnné hodnocení projektů přeshraniční spolupráce Euroregionu Nisa. Nutno podotknout, že projekty se často týkají takových aktivit, u kterých jsou ihned viditelné efekty a výsledky. Jedná se hlavně o projekty spojené s cestovním ruchem a kulturou. Přestože v případě česko-polské spolupráce existuje prioritní osa se zaměřením na zaměstnanost (přesný název: Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti), konkrétní projekty se zaměřují nejčastěji na zatraktivnění a zvýšení návštěvnosti příhraničních regionů, rozšíření turistických tras, výstavbu infocenter apod. Samozřejmě podpora těchto aktivit souvisí i s následným vytvořením pracovních míst, ale neřeší napřímo nepříznivou prognózu týkající se zvyšování počtu ekonomicky neaktivního obyvatelstva.

Jak v Liberci, tak i v nedaleké Zittau jsou vysoké školy. Otázkou je, jak studenty po dokončení studia ve městech udržet, pokud regiony nenabízí dostatečné uplatnění. Hlavně v okolí Zittau je potíž v odlivu mladých lidí do jiných částí Německa (více uvedeno v kapitole 4.3.1). Na obou stranách hranice ERN se touto problematikou však zabírá několik projektů spadajících do prioritních os týkajících se vzdělávání. Projekty cílí na mladé lidi a jejich uchycení na regionálním trhu prostřednictvím vzdělávacích workshopů, odborné a jazykové stabilizace během studia či podporou tradičních regionálních řemesel a s nimi spojené vyvinutí nových vzdělávacích programů. Obecně je pozitivní počet projektů (hlavně tedy mezi česko-saskou stranou) zaměřených na vzdělání. Různé druhy vzájemných spoluprací a výměnných pobytů již od mateřských škol mohou určitě pomoci hlavně z hlediska překonávání jazykových bariér. Zároveň vytvoření vhodných podmínek již během studia by mohlo vést k řešení problémů odlivu studentů do jiných regionů. Velký potenciál by mohla mít také přeshraniční spolupráce malých a středních podniků, které jsou důležité pro regiony v periferních oblastech, těm se však projekty téměř nevěnují. Podporou MSP by mohla zároveň vzrůst podpora mladých lidí zůstat v regionu. Zároveň by bylo vhodné, aby se projekty zaměřovaly na intenzivnější kooperaci škol a podniků. I když se na nutnost spolupráce středních a vysokých škol spolu s podnikatelskými subjekty apeluje, skutečný stav je stále neuspokojivý. V tomto případě by bylo vhodné brát si příklady od německých sousedů,

kde je běžné (jak uvedl i jeden stážista při rozhovoru), že firmy a veřejné organizace mají povinnost držet procentuální díl praktikantských míst. Již během studií si může student osahat příklady z praxe a třeba může navázat dlouhodobou spoluprací do budoucna.

Dále, některé projekty, realizované taktéž v prioritních osách se zaměřením na vzdělávání, se orientují na ekologickou výchovu. Prozatím ale nebyly zrealizovány projekty, které se věnují ochraně životního prostředí a klimatu (jako takového). Vzhledem k tomu, jak jsou tato témata v posledních letech aktuální a je na ně upozorňováno, bylo by dobré se v dalším dotačním období na tuto problematiku více zaměřit. Momentální hrozbou v oblasti Euroregionu Nisa pro životní prostředí je polský důl na hnědé uhlí Turów, který leží v blízkosti jak německých, tak českých hranic. V dohledné budoucnosti by totiž mělo dojít k jeho rozšíření až na hranici s Libereckým krajem a prodloužení těžby do roku 2044 – hrozí však odvod vody z krajiny a po rozšíření by mohlo být až 30 000 osob na českém území bez pitné vody. Jeho další rozšíření by způsobilo negativní ovlivnění kvality života obyvatel v pohraničí (především hlukem z provozu, polétavému prachu, snižování hladiny podzemní vody aj.) Jedná se však spíše o mezinárodní vyjednávání, ve kterém Polsko neuznává případné dopady, které byly potvrzeny experty. Navíc, z pohledu Polska by se případné externality a ekologický dopad dotkly řídce obydlené periferní oblasti, kde nežije tolik polských obyvatel. Konkrétním příkladem toho, jaký má polská strana k celé této situaci postoj, je skutečnost, že např. polští odborníci nenavrhli žádné přírodní ochranné bariéry (např. zalesnění, které by eliminovalo hluk a prach z těžby uhlí).¹²²

Několik projektů se realizovalo v oblasti bezpečnosti v pohraničí a vzájemné spolupráce záchranných složek, nejčastěji hasičů. Již několikrát bylo zmíněno, že bezpečnost v regionech je důležitá a vzájemná kooperace při mimořádných či krizových situacích má pozitivní dopady. Konkrétním příkladem je vzájemná spolupráce hasičských sborů v Trojmezí při odstraňování škod po povodních v roce 2010. Zároveň spoluprací dochází k výměně zkušeností, odstraňování jazykových bariér či výchově nových členů hasičských sborů.

¹²² Poláci bránili těžbu uhlí v dole Turów. Jde prý "jen" o vodu v Uhelne. *Deník.cz* [online].

I když projekt ALiZi má některé nedostatky, jedná se z celkového pohledu o úspěšný a přínosný projekt. V návaznosti na výměnu úředníků, jakožto jednu z aktivit projektu, lze z rozhovorů jak účastníků, tak i manažerky projektu konstatovat, že projekty tohoto charakteru mají smysl. Klíčem pro bezproblémové soužití a vnímání společného regionu jsou právě osobní vztahy, které jsou základem přeshraniční spolupráce. Také díky vzniku strategického dokumentu vzájemné spolupráce se dá očekávat zefektivnění této kooperace. Ve Strategii bude zhodnocen aktuální stav obou partnerských měst nejen ze statistického hlediska, ale i z pohledů klíčových aktérů a zároveň bude ukotvena vize, kam má spolupráce v následujících letech směřovat. Tato přeshraniční spolupráce mezi městy Libercem a Zittau mohla být příkladem dalším partnerským městům – že bez osobních vztahů a definování společných cílů není možné přeshraniční politiku dělat správně a efektivně.

6 Závěr

Tématem této diplomové práce byla přeshraniční spolupráce na území Euroregionu Nisa. V teoretické části byly definovány pojmy, které úzce souvisí s přeshraniční spoluprací a tvoří její teoretický základ. Oddíl věnovaný teoretickým východiskům se zaměřuje na teorie regionálního rozvoje. Vzhledem k obsahu empirické části byla podrobněji přiblížena teorie nerovnoměrného rozvoje, jelikož se zaměřuje na periferialitu, zaostalost a vysídlení regionů, což odpovídá charakteru příhraničních oblastech Euroregionu Nisa. Dále byla např. nastíněna problematika regionů a jejich význam. V návaznosti na regionální politiku a její vývoj byly blíže představeny dva programy přeshraniční spolupráce (Interreg V-A Česká republika – Polsko a Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020), z kterých je možné čerpat dotační prostředky na území Euroregionu Nisa. V neposlední řadě se teoretická část zabývá euroregiony na území České republiky. Zde byl uveden jejich základní přehled, právní postavení, fungování, organizační struktura, finanční zdroje a dělení euroregionů dle velikosti.

Empirická část se zaměřila na Euroregion Nisa, který vznikl v roce 1991 jakožto první euroregion jak na území České republiky, tak i v bývalých socialistických zemích. Detailně bylo představeno nejen fungování Euroregionu (struktura a jednotliví členové), ale také geografická a socio-ekonomická charakteristika. V socio-ekonomické charakteristice byly na základě dat z Českého statistického úřadu sumarizovány fakta o věkové struktuře obyvatelstva, o počtu nezaměstnaných na jednotlivých stranách ERN, také o počtu zaměstnaných osob dle ekonomické činnosti či o průměrné výši hrubé měsíční mzdy v jednotlivých okresech ERN. Avšak hlavním cílem této práce byla analýza realizovaných nebo již dokončených projektů za aktuální dotační období 2014–2020. Jak v česko-německé, tak i česko-polské spolupráci bylo uvedeno, kolik projektů se v jednotlivých prioritních osách zrealizovalo, jejich finanční náročnost, do jaké prioritní osy spadá nejvíce projektů a naopak. Poté byly projekty česko-německé a česko-polské strany mezi sebou porovnány. Porovnání projektů bylo provedeno ze dvou hledisek – 1) počtu a tematického zaměření projektů a 2) dle finanční náročnosti. Bylo zjištěno, že největší rozdíly v počtu projektů jsou v oblasti vzdělávání – v CZ-DE spolupráci je to odvětví, ve kterém bylo prozatím zrealizováno nejvíce projektů, naopak

v CZ-PL bylo v této oblasti projektů nejméně. Odůvodněním této skutečnosti je to, že němčina je v porovnání s polštinou atraktivnější jazyk, proto se přeshraniční vzdělávání orientuje spíše na německou stranu. Navíc, z hlediska spolupráce vysokých škol může Technická univerzita v Liberci spolupracovat pouze s německou stranou, jelikož na polské straně se nejbližší vysoká škola nachází ve Wroclawi, která však do území ERN nespadá. Po porovnání těchto dvou přeshraničních spoluprací bylo zjištěno, že na česko-německé straně bylo realizováno o 16 projektů víc, avšak jejich celková finanční náročnost oproti česko-polským projektům byla o 9,5 milionu EUR nižší.

Specifická část práce se věnovala konkrétnímu projektu s názvem ALiZi – oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. ALiZi je projekt, který se zaměřuje na vzájemnou spolupráci, rozvoj a prosperitu měst Liberce a Zittau. Důvodem vzniku tohoto projektu byla skutečnost, že ačkoliv Liberec a Zittau dlouhodobě spolupracují, nikdy tato kooperace nebyla nijak ukotvena a definována. Proto se tento projekt zaměřil na několik dílčích činností – vznik společné strategie pro budoucí spolupráci, workshopy týkající se největších výzev a problémů obou měst či na pracovní výměnu deseti úředníků v partnerských městech. Právě s účastníky výměny byl sestaven rozhovor, který měl za cíl zjistit, zda taková přeshraniční výměna má smysl, jaká byla případná očekávání účastníků, skutečné výstupy či případné připomínky stážistů k chodu výměny. Tato zkušenost byla všemi účastníky hodnocena kladně, největší pozitiva byla spatřena v navázání kontaktu s kolegy z partnerského města. Pro mnohé se jednalo vůbec o první takový kontakt. Jedním z dalších plusů projektu se stal jazykový kurz dané země, který tvořil polovinu celé stáže (celkově stáž trvala 8 týdnů pro každého účastníka). Zároveň bylo jedním z účastníků podotknuto, že je možné zajistit pravidelné jazykové kurzy ve svém domovském městě, čímž by zbylo více času na lepší poznání struktur a fungování i jiných odborů a zároveň na vstřebávání velkého množství informací.

Poslední část práce se zabývala, v návaznosti na analýzu projektů, socio-ekonomickou analýzu a projekt ALiZi, hodnocením projektů realizovaných nebo již dokončených na území Euroregionu Nisa. Největším problémem do budoucna (vycházející ze socio-ekonomické analýzy) je nepříznivá prognóza týkající se snižování počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva vzhledem k nízké porodnosti a zároveň

odlivu mladých lidí do jiných regionů. Pozitivní je, že existují projekty (hlavně mezi česko-německou spoluprací), které cílí na mladé lidi a jejich uchycení na regionálním trhu. Také byly realizovány různé druhy vzájemných spoluprací či výměnných pobytů již od mateřských škol, které mohou určitě pomoci hlavně z hlediska překonávání jazykových bariér. Nedostatky byly spatřeny v přeshraniční spolupráci malých a středních podniků nebo v kooperaci středních a vysokých škol s podnikatelskými subjekty. V tomto případě by bylo vhodné se inspirovat od německých sousedů, kde je povinnost držet procentuální podíl praktikantských míst. Tudíž již během studií má student možnost přijít do styku s praxí a tím může být v budoucnu navázána dlouhodobá spolupráce. Mezery byly také zjištěny v počtu projektů zabývajících se ochranou životního prostředí a klimatu, což je vzhledem k aktuálnosti témat překvapivé zjištění. Momentálně na polské straně hrozí rozšíření uhelného dolu Turów, jehož ekologický dopad se dle expertů dotkne všech stran ERN. Na stranu druhou, existují i projekty, které cílí na nejmladší obyvatelstvo a zaměřují se na jejich eko-výchovu. V neposlední řadě byl zhodnocen přínos projektu ALiZi. I když má projekt jisté nedostatky, jedná se z celkového pohledu o úspěšný a přínosný projekt. V návaznosti na výměnu úředníků lze z rozhovorů s klíčovými aktéry konstatovat, že projekty tohoto charakteru mají smysl. Klíčem pro bezproblémové soužití a vnímání společného regionu jsou právě osobní vztahy, které jsou základem přeshraniční spolupráce. Také díky vzniku strategického dokumentu vzájemné spolupráce se dá očekávat zefektivnění této přeshraniční spolupráce. Touto cestou by města Liberec a Zittau mohly jít příkladem dalším partnerským městům – bez osobních vztahů a definování společných cílů není možné přeshraniční politiku dělat účinně.

7 Seznam použitých zdrojů

Knížní zdroje

- BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011, 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.
- FRANKE, Antonín. Zmírňování regionálních disparit prostřednictvím rozvoje cestovního ruchu. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, x, 301 s. ISBN 978-80-7357-718-6.
- GALVASOVÁ, Iva. Spolupráce obcí jako faktor rozvoje. Brno: Georgetown, 2007. ISBN 978-80-86251-20-2.
- HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9631-X.
- HUDEČKOVÁ, Helena, Michal LOŠTÁK a Adéla ŠEVČÍKOVÁ. Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2006. ISBN 978-80-213-1413-9.
- JEŘÁBEK, Milan, Jaroslav DOKOUPIL a Tomáš HAVLÍČEK. České pohraničí: bariéra nebo prostor zprostředkování?. Praha: Academia, 2004, 296 s., [4] s. příl., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 80-200-1051-3.
- KAŠPAROVÁ, Ludmila a Milan PŮČEK. Kohezní politika: osídlení v České republice: partnerství měst a venkova. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009. ISBN 978-80-903928-7-8.
- Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX. Fakta a vize: Fakta i vizje = Fakten und Visionen: 1991-2010. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2012?, 26,26,26 s., [34] s. příl. ISBN (Brož.).
- Kolektiv autorů pracovní skupiny EUREX. Strategie rozvoje Euroregionu Nisa 2014–2020. Jelenia Góra: AD REM, [2013], 91 s. ISBN 978-83-64313-02-8.
- KRAFTOVÁ, Ivana, Martin MAŠTÁLKA, Zdeněk MATĚJA, Ondřej SVOBODA a Pavel ZDRAŽIL. Bezpečný rozvoj regionu: základní koncept. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-261-0.
- MATES, Pavel a René WOKOUN. Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy. Praha: Prospektrum, 2001, 196 s. ISBN 80-7175-100-6.
- NETOLICKÝ, Václav. Euroregiony: úvod do problematiky. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. Eupress. ISBN 978-80-86754-78-9.

- VANHOVE, Norbert a Leo H. KLAASSEN. Regional policy: a European approach. 2nd ed. Brookfield, Vt., USA: Gower Pub. Co., c1987. ISBN 05-660-5413-2.
- WAACK, Christoph, Stefan GARSZTECKI a Ilona SCHERM, ed. Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-4084.
- WILAM. Podpora přeshraniční spolupráce v Evropské unii a v asociovaných zemích. Ostrava. ISBN 80-704-2909-7.
- WOKOUN, René. Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.
- WOKOUN, René. Regionální rozvoj: (výchozí podmínky regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- WOKOUN, René, Pavel MATES a Jaroslava KADEŘÁBKOVÁ. Základy regionálních věd a veřejné správy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 474 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-304-9.
- WOKOUN, René a Jozef TVRDONĚ. Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj. Praha: Oeconomica, 2010, 203 s. ISBN 978-80-245-1736-0.

Webové zdroje

- 4 města zachraňují přes hranice. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/planovaci-obdobi-2014-2020/4-mesta-zachranuji-pres-hranice/projekt-4-mesta-zachranuji-pres-hranice-3.html>
- 10 otázek o politice soudržnosti. Evropská komise [online]. Evropská komise [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/cs/faq/#2
- ALiZi: oblast spolupráce Liberec – Zittau: podpora vzájemné spolupráce, rozvoje a prosperity. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, c2017 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <http://ern.cz/index.php?D=310>
- Analýza za rok 2018 včetně příloh. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/rok-2018>
- Bewilligte Projekte. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Zittau: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, c2019 [cit. 2019-11-15]. Dostupné z: <https://www.euroregion-neisse.de/kleinprojektefonds/saechsisch-tschechisches-programm/bewilligte-projekte/>
- Benchmarkingová analýza Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a ostatních euroregionů v ČR s důrazem na česko-polskou hranici: Financování euroregionů. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: http://www.ern.cz/analyza/ern_cz/cz/?D=11
- Benchmarkingová analýza Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a ostatních euroregionů v ČR s důrazem na česko-polskou hranici: Historie euroregionů v ČR. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: http://www.ern.cz/analyza/ern_cz/cz/?D=3
- Benchmarkingová analýza Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a ostatních euroregionů v ČR s důrazem na česko-polskou hranici: Právní postavení a případné využití ESÚS. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: http://www.ern.cz/analyza/ern_cz/cz/?D=4
- BRANDA, Pavel. Regionální politika EU a podpora přeshraniční spolupráce [online] (PDF). [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <http://ern.cz/ED/kniha-final4.pdf>
- Cesta do Evropské unie: Základní dokumenty Evropské regionální politiky. Informační systém pro implementaci práva [online]. Praha: Úřad Vlády ČR, c2011 [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <https://isap.vlada.cz/dul/cesty.nsf/7f723857997b924bc1257926004bd509/a1dc8b478976c2e5802566d7004d532f?OpenDocument>

- ČR a EU – regionální politika. EUROSOPKOP.CZ: Věcně o Evropě [online]. Praha: Euroskop, c2005-2019, c2005-2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9103/sekce/cr-a-eu---regionalni-politika/>
- Dotační projekty města: ALIZI. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/alizi/>
- Dotační projekty města: 4 města zachraňují přes hranice. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/planovaci-obdobi-2014-2020/4-mesta-zachranuji-pres-hranice/projekt-4-mesta-zachranuji-pres-hranice-3.html>
- Euroregiony. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. CzechTrade, 2003, 21.1.2003 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/euroregiony-1836.html>
- Euroregion Neisse-Nisa-Nysa - 2016. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2018, 30.04.2018 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/33021417kartogramy>
- Euroregiony v České republice. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2019, 31.07.2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/euroregiony-v-ceske-republice>
- Evropská seskupení pro územní spolupráci (ESÚS). Evropský parlament: Fakta a čísla o Evropské unii [online]. Evropský parlament, 2019 [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/94/evropska-seskupeni-pro-uzemni-spolupraci-esus->
- Evropské strukturální a investiční fondy 2014–2020 v kostce [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015 [cit. 2019-10-28]. ISBN 978-80-7538-009-8.
- Evropská územní spolupráce. Evropský parlament: Fakta a čísla o Evropské unii [online]. Evropský parlament, 2019, duben 2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/98/evropska-uzemni-spoluprace>
- Evropská územní spolupráce: Základní informace o programech v období 2014–2020. Centrum pro regionální rozvoj České republiky [online]. Praha: Centrum pro regionální rozvoj České republiky, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.crr.cz/eus/>
- Fond malých projektů. SN-CZ: Ahoj sousede. Hallo Nachbar. Interreg V A / 2014–2020 [online]. Saská rozvojová banka-dotační banka, c2019 [cit. 2019-10-

29]. Dostupné z: https://www.sn-cz2020.eu/cz/foerdergrundlagen/kleinprojektefonds/basisseite_11.jsp

- Fond mikroprojektů v rámci programu přeshraniční spolupráce Interreg V-A Česká republika – Polsko: Seznamy projektů. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <http://www.ern.cz/index.php?D=299>
- Interreg V-A Česká republika – Polsko [online]. Olomouc: Centrum pro regionální rozvoj České republiky [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/jsem-zadatel-chci-predlozit-projekt/mikroprojekty>
- is.mendelu.cz/eknihovna [online]. Brno: Mendelova univerzita [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=46121
- JAKUBIEC, Jacek. O Euroregionu Nisa: Experiment, který se podařil. In: 20 let Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa: Ročenka 2011. Liberec: Euroregion Nisa regionální sdružení, 2011. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rocenka-euroregionu-neisse-nisa-nysa-2011-n-13d70t3gn9>
- Kulturní centrum Kino Varšava-Kino na třetí. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/kulturni-centrum-kino-varsava/kino-treti/>
- Liberec a Žitava společně diskutují o bydlení. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/alizi/aktuality/liberec-zitava-spolecne-diskutuji-bydleni.html>
- Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014–2020. DotaceEU: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Fondy-EU/2014–2020 /Operacni-programy/OP-Sasko-%E2%80%93CR>
- Programové období 2007-2013. DotaceEU: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/Programove-obdobi-2007-2013>
- Programy. DotaceEU: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014–2020 /Operacni-programy>

- Přehled. SN-CZ: Ahoj sousede. Hallo Nachbar. Interreg V A / 2014–2020 [online]. Saská rozvojová banka-dotační banka, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: https://www.sn-cz2020.eu/cz/foerdergrundlagen/programminformationen/basisseite_1.jsp
- Přehled regionální politiky. Evropská komise: Regionální politika – Inforegio [online]. Evropská komise, 2015 [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/what/index_cs.cfm
- Regionální politika. EUROSOP.CZ: Věcně o Evropě [online]. Praha: Euroskop, 2019, září 2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika/>
- Regionální politika: Regionální investice a solidarita. Europa.eu [online]. Evropská unie, 2019, 14.3.2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_cs
- Regionální rozvoj. Metodická podpora regionálního rozvoje [online]. Brno: GaREP [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/regionalni-rozvoj.html>
- Regiony mají stále větší význam. Moderní obec [online]. Praha: Profi Press, 2002 [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/regiony-maji-stale-vetsi-vyznam/>
- Rok 2017. Český statistický úřad [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/rok-2017>
- Seznam projektů za dotační období 2014-2020. SN-CZ: Ahoj sousede. Hallo Nachbar. Interreg V A / 2014-2020 [online]. Saská rozvojová banka-dotační banka, c2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: https://www.sn-cz2020.eu/cz/projekte/liste_der_vorhaben/index.jsp
- Strategie rozvoje Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Zittau: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, c2019 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: <https://www.euroregion-neisse.de/fileadmin/documents/euroregion/cz-strategie-2014-2020.pdf>
- Struktura. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2019, 11. 4. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <http://www.ern.cz/index.php?D=246>
- Střední školy – Liberecký kraj. Středníškoly.cz [online]. Nová Ves: Školy online, 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/liberecky-kraj/>
- VODSEĎÁLEK, Petr. Poláci bránili těžbu uhlí v dole Turów. Jde prý "jen" o vodu v Uhelné. Deník.cz [online]. VLTAVA LABE MEDIA, c2005-2019,

19.9.2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/polaci-branili-tezbu-uhli-v-dole-turow-jde-pry-jen-o-vodu-v-uhelne-20190919.html

- Výzvy k předkládání projektů a přehled schválených projektů. Interreg V-A Česká republika – Polsko [online]. Olomouc: Společný sekretariát Interreg V-A CZ-PL, 2019 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/vyzvy-k-predkladani-projektu-a-prehled-schvalenych-projektu>
- What is "euroregion." Word finder [online]. Wordfinder, c2019 [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://findwords.info/term/euroregion>
- Zahraniční vztahy: Zittau. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/zahranicni-vztahy/zittau/>
- Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika: Metodické popisy ukazatelů VŠPS. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps
- Základní informace o programu. Interreg V-A Česká republika – Polsko [online]. Olomouc: Společný sekretariát Interreg V-A CZ-PL [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/zakladni-informace-o-programu>
- Základní školy – Liberecký kraj. Seznamškol.cz [online]. Nová Ves: Školy online, 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/liberecky-kraj/>
- Základní údaje. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa [online]. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 2019, 07.03.2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <http://www.ern.cz/index.php?D=245>
- Základní údaje o městě. Liberec: Oficiální stránky statutárního města Liberec [online]. Liberec: Statutární město Liberec, c2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/profil-statut-mesta/zakladni-udaje-meste/>

8 Přílohy

Příloha 1: Strategie rozvoje Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2014–2020.....	91
Příloha 2: Seznam otázek pro stážisty	95
Příloha 3: Otázky pro manažerku projektu ALiZi	96

Příloha 1: Strategie rozvoje Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2014–2020

Tematická oblast	Prioritní oblast	Charakteristika oblasti	Opatření	
Doprava	Silniční doprava	Základním předpokladem rozvoje přeshraniční spolupráce je kvalitní dopravní propojení. Ačkoliv se Euroregion nachází na průsečíku významných dopravních os, kvalita a hustota dopravní sítě je v každé zemi jiná. Konkrétně na české a polské straně jsou další investice nezbytné. Z hlediska spolupráce se podařil rozvoj dopravní sítě v periferních oblastech. Vzhledem k existujícím administrativním hranicím je nutné pokračovat ve spolupráci.	Spolupráce v oblasti bezpečnosti na silnicích; pokračovat v rozvoji a plánování silniční sítě.	Investovat do nových, ale i již existujících přeshraničních spojení.
	Železniční doprava a veřejná hromadná doprava	I nadále je železniční doprava na území Euroregionu konkurenceschopná, vzhledem k tomu, že se jedná o důležitý dopravní prostředek nejen pro obyvatele, ale také pro turisty. Dalším pozitivem je fakt, že se jedná o šetrný způsob dopravy vzhledem k životnímu prostředí. Díky společné přeshraniční spolupráci se podařilo uvést do provozu společnou euroregionální jízdenku.	Investovat do nových, ale i již existujících železničních spojení; zjednodušit proces schvalování železničních vozidel pro přeshraniční provoz.	Efektivně propagovat nové, ale i stávající společných dopravních a turistických nabídek.
Hospodářství a cestovní ruch	Hospodářství	Rozvoj v oblasti hospodářství je klíčový pro utváření regionu. Ačkoliv v minulosti hrál důležitou roli průmyslu, nyní je důležitá existence malých a středních podniků. Proto je jejich podpora nezbytná, především v oblasti inovací.	Podpora inovací a vytvoření regionálního inovačního systému v rámci přeshraniční spolupráce.	Podpořit spolupráci v oblasti hospodářství a prezentovat společný hospodářský prostor.

Tematická oblast	Prioritní oblast	Charakteristika oblasti	Opatření	
Hospodářství a cestovní ruch	Cestovní ruch	V Euroregionu hraje cestovní ruch důležitou, ne-li klíčovou roli. Díky přírodnímu bohatství jsou všechny strany Euroregionu častým cílem turistů. Na území Euroregionu se nacházejí hory, skalní města, útvary i vodní plochy. Zároveň se zde nachází velké množství rekreačních zařízení. Během společné spolupráce vznikly vícejazyčné brožury nebo i euroregionální trasy pro pěší i cyklisty.	Investovat do cestovního ruchu (zejména infrastruktury a služeb); společně koordinovat rozvoj cestovního ruchu.	Zvýšit atraktivitu přeshraničních nabídek cestovního ruchu a propagovat je.
Ochrana životního prostředí a klimatu, energetika	Ochrana životního prostředí a klimatu	Zachování fauny a flóry a zároveň udržitelně využívat zdroje – to jsou předpoklady nejen pro kvalitní život obyvatel, ale souvisí i s turistickým rozmachem v Trojmezí. Jelikož jsou standardy pro kvalitu vod, půdy a ovzduší stanoveny EU, je nutné společně k těmto problémům přistupovat.	Společně řešit otázky týkající se ochrany životního prostředí a klimatu a udržitelně využívat zdroje.	Spolupracovat při přírodních katastrofách a zároveň společně řešit jejich prevenci.
	Energetika	V rámci celé Evropy je snaha snížit skleníkové plyny, proto obnovitelné zdroje získávají stále více na významu. Spolupráce v oblasti energií je relativně nová. Avšak na území Euroregionu již existují energetické agentury, které již realizovaly některé společné projekty a jsou zainteresovány o další spolupráci.	Vzájemná výměna zkušeností v oblasti energetiky a spolupráce na společných pilotních projektech.	

Tematická oblast	Prioritní oblast	Charakteristika oblasti	Opatření	
Řízení rizik	Krizové řízení	Jak již bylo zmíněno, v Euroregionu se nachází reliéf krajiny s klimaticky obtížnými horami a také je znám výskytem povodní. V případě přírodních katastrof je potřeba vzájemné přeshraniční koordinace. Proto má spolupráce v oblasti prevence a v oblasti krizového řízení důležitou roli. Spolupráce v této oblasti se v minulosti vyvíjela např. společným hasičským cvičením.	Vytvořit legislativu pro operativní přeshraniční zásahy a regionální smlouvy pro krizové řízení.	Vytvořit účinný systém krizového řízení.
	Záchranné služby a veřejné zdraví	Vzájemná podpora během zásahů při nehodách přispívají k větší bezpečnosti obyvatel, která souvisí s jejich kvalitou života v Euroregionu. Již v roce 2007 byla podepsána vzájemná dohoda o spolupráci zdravotnických záchranných služeb.	Vytvořit legislativu pro spolupráci zdravotních záchranných služeb a pokračovat ve spolupráci zdravotnických záchranných služeb.	Vyměňovat si informace ohledně veřejného zdraví, např. v případě výskytu epidemie.
	Veřejná bezpečnost	Po zrušení stálých hraničních kontrol vznikla potřeba větší spolupráce nejen policejní, ale i soudní. Specifickým rizikem je především kriminalita, která je, vzhledem k rozdílné životní úrovni, rizikovým faktorem.	Více posílit spolupráci v oblasti bezpečnosti.	

Tematická oblast	Prioritní oblast	Charakteristika oblasti	Opatření	
Kultura, vzdělávání a věda	Kultura	V oblasti kultury je důležité zachování památek, knihoven, parků, zahrad aj. Proto je dbáno na péči kulturní krajiny Euroregionu s cílem zachování kulturního dědictví. V posledních letech se čím dál častěji organizují kulturní akce pro veřejnost, které obyvatele Euroregionu sblíží.	Ochrana a zachování kulturního dědictví.	Spolupráce knihoven.
	Vzdělávání a věda	Spolupráce vzdělávacích institucí vede k lepšímu pochopení sousedů a dochází tak k odbourávání předsudků. Výsledkem této spolupráce vznikl portál pro školy KOMPETENT4 a zároveň je Akademickým koordinačním centrem v Euroregionu spravována spolupráce vysokých škol.	Více rozvíjet spolupráci v oblasti výchovy a vzdělávání; rozvoj jazykových aktivit a kompetencí.	Zvýšit povědomí o sousedních zemích – spolupracovat v oblasti poznávání a zprostředkovat společnou historii.
Podpora přeshraniční spolupráce	Vytváření podmínek pro rozvoj spolupráce	Místní a regionální samosprávy mají za úkol vytvářet podmínky pro rozvoj spolupráce na svém území a jelikož se přeshraniční spolupráce nerozvíjí automaticky, je nutné ji podporovat. Když vznikl Euroregion Neisee-Nisa-Nysa, jednalo se o iniciativu zdola-tedy hlavními aktéry byly okresy a obce.	Vytvořit a posilovat přeshraniční vazby	Posílit přeshraniční spolupráci prostřednictvím podpory projektů.
	Statistika	Již od počátku vzniku Euroregionu je statistika důležitým faktorem pro další spolupráci, protože jsou tak zjištěny podobnosti a odlišnosti, které ovlivňují budoucí rozvoj.	Poskytovat vhodné statistické údaje pro další rozvoj Euroregionu	

Zdroj: *Strategie rozvoje Euroregionu Nisa 2014–2020* [online], vlastní zpracování.

Příloha 2: Seznam otázek pro stážisty

Česká verze:

- Proč jste se rozhodli zúčastnit se výměnné stáže?
- Jak moc se lišily pracovní procesy oproti procesům v Zittau?
- S jakými očekáváními jste se do přeshraniční výměny zapojil/a?
- Jak zpětně výměnu hodnotíte, byla vaše očekávání vyplněna?
- Co považujete za největší přínos této výměny?
- Je naopak něco, co byste na výměně změnili (organizační stránka, délka výměny apod)?
- Zúčastnili byste se stáže znovu? Svou odpověď prosím zdůvodněte.

English version:

- Why did you decide to take part in the exchange internship?
- How different were work processes from those in Zittau?
- What were your expectations of participation in the cross-border exchange?
- How do you evaluate the exchange, have your expectations been met?
- What do you consider to be the greatest benefit of this exchange?
- On the contrary, is there anything that you would change on this exchange (organizational side, length of exchange, etc.)?
- Would you participate in the traineeship again? Please justify your answer.

Příloha 3: Otázky pro manažerku projektu ALiZi

- Jak vznikl nápad – iniciativa na projekt ALiZi? Jedná se o první projekt takového charakteru nebo navazujete na předešlou spolupráci mezi Libercem a Zittau?
- Můžete prosím uvést, jak taková spolupráce s městem Zittau probíhá? Myšleno komunikace, vyjednávání – máte nějaké pravidelné schůzky nebo se většina řeší např. na různých online platformách?
- Jednou z aktivit projektu je výměna úředníků z Liberce v Zittau a naopak. V červenci 2018 proběhla poslední výměna. Jaký byl primární cíl této spolupráce? Byla splněna očekávání?
- Stážisti by měli být v budoucnu tzv. „styčnými důstojníky“ při komunikaci s úřadem v zahraničí. Můžete přiblížit, co to v praxi konkrétně znamená?
- Další aktivitou projektu je i pět společných workshopů týkající se bydlení, vzdělávání, cestovního ruchu a marketingu, životního prostředí a mobility. Proč jsou workshopy zaměřeny zrovna takto? Berete tyto oblasti, na které je nutné se do budoucna nejvíce zaměřit?
- V čem vidíte největší přínos přeshraniční spolupráce? Nemusí být myšleno pouze z hlediska tohoto projektu?
- Projekt ALiZi končí v 6/2020. Budete se Zittau i nadále spolupracovat, případně rozjednaný nějaký další projekt?